

DABARTINĖS LIETUVIŲ KALBOS GALŪNIŲ DARYBOS DAIKTAVARDŽIAI

V. URBUTIS

Kai kalbama apie lietuvių kalbos daiktavardžių darybą, paprastai, turima galvoje trys svarbiausios darinių rūšys: priesagų vediniai, priešdėlių vediniai ir sudurtiniai žodžiai (pastarosios dvi rūšys kartais dar sujungiamos ir vadinamos bendru sudėtinių žodžių vardu). Tokių svarbiausių darinių rūšių skyrimu galima tenkintis tik tada, kai žodžių struktūra analizuojama istoriškai bei etimologiškai, o ne šiandieninės darybos požiūriu. Mat, šitoks skyrimas palieka nuosalyje vieną iš gausiausių dabartinės lietuvių kalbos darinių rūšių — tokius daiktavardžius, kaip *apžiūrà* „apžiūrėjimas, patikrinimas“, *greitis* „greitumas“, *krōsnis* „krosnininkas, krosnių dirbėjas“, *pūstas* „pustyklė, diržas skustuvui pustyti“ ir pan. Jie netinka į jokią minėtą darinių grupę, nes nėra padaryti nei su priesagomis, nei su priešdėliais, nei žodžių sandūros būdu. Tačiau darybos požiūriu jie negali būti gretinami ir su tokiais paprastaisiais (pirminiais, neišvestiniais) daiktavardžiais, kaip *liepa*, *nāmas* ir pan. Kad žodžiai *apžiūrà*, *greitis*, *krōsnis*, *pūstas* ir pan. yra laikytini kitų žodžių vediniais, nėra nė mažiausios abejonės. Santykis tarp žodžių *apžiūrà* ir *apžiūrėti*, *greitis* ir *greitas*, *krōsnis* ir *krōsninkas*, *pūstas* ir *pustyti* iš esmės niekuo nesiskiria nuo to santykio, kuris yra tarp žodžių *apžiūrėjimas* ir *apžiūrėti*, *greitumas* ir *greitas*, *krōsnininkas* ir *krōsnis*, *pustyklė* ir *pustyti*. Jeigu tokie vediniai, kaip *apžiūrà*, *krōsnis* ir panašūs, iki šiol, paprastai, neminimi ne tik mokyklų gramatikose (tą iš dalies galima pateisinti metodiniais sumetimais), bet ir darbuose, apžvelgiančiuose šių dienų naujadarų darybą, tai tik dėl to, kad šiek tiek keblesnis yra jų darybos formos interpretavimas. Specialių žodžių darybos afiksų — priesagų ar priešdėlių — tokie vediniai neturi. Sakyti, kad jie yra sudaryti su vadinamosiomis balsinėmis priesagomis (kamiengalių balsiais), kuriomis operuojama istorinėje žodžių daryboje (pvz., žodyje *nānas* išskiriant priesagą *-a-* <-*ō-), negalima, nes tokių priesagų dabartinėje kalboje nėra — jos jau labai senais laikais yra suaugusios su galūnėmis ir, kaip savarankiškos žodžių darybos morfemos, išnykusios. Svarbiausia tų vedinių ypatybė yra specifinė galūnė, atliekanti dvi funkcijas — formų darybos (daiktavardžiui būdingų gramatikos kategorijų reiškinimas) ir žodžių dary-

bos (daiktavardžių darybai būdingų kategorijų reiškinimas). Palyginus, pavyzdžiui, žodžių *greitis* ir *vāris* galūnes, matyti, kad pirmojo žodžio galūnė reiškia ne tik giminės, skaičiaus ir linksnio kategorijas, būdingas ir antrojo žodžio galūnei, bet dar nurodo daiktavardžio priklausymą būdvardžių abstraktų kategorijai; daiktavardžio *greičius* „greituolis“ galūnė, taip pat turinti dvejopą funkciją, rodo žodžio priklausymą jau kitokios reikšmės vedinių — asmenų pavadinimų — grupei. Tą dalyką, kad daiktavardžių galūnės gali eiti ne tik įprastines galūnių, bet iš dalies ir priesagų pareigas, istoriškai, be abejo, reikia aiškinti mišria dabartinių galūnių prigimtimi, jų susiformavimu iš jau minėtų balsinių priesagų ir senųjų galūnių.

Kaip su priesagomis padaryti žodžiai yra vadinami priesagų (priesaginiai) vediniais, taip žodžiai *apžiūrà, greitis, krōsnius, pūstas* ir panašūs, atsižvelgiant į jų galūnių vaidmenį, galėtų būti vadinami galūnių vediniais ar galūnių darybos daiktavardžiais. Kad tai yra viena iš svarbiausiųjų darinių rūšių, kurios negalima nutylėti net pačioje bendrojoje daiktavardžių darybos apžvalgoje, rodo ir tas faktas, jog galūnių darybos daiktavardžių dabartinėje lietuvių kalboje yra ne mažiau negu sudurtinių ir kur kas daugiau negu padarytų su priešdėliais. Vieni galūnių darybos daiktavardžiai yra seni žodžiai, plačiai vartojami literatūrinėje kalboje ir tarmėse, kiti tėra žinomi iš tarmių, dar kiti yra visai neseniai atsiradę literatūrinės kalbos naujadarai. Šia žodžių darybos rūšimi ypač plačiai yra naudojamos tarybinės santvarkos metais, iškilus reikalui turėti daugybę naujų žodžių ryšium su didžiuliais socialinio bei ekonominio gyvenimo pasikeitimais, su sparčiu kultūros, mokslo ir technikos augimu. Visa tai skatina arčiau susipažinti su svarbesniaisiais galūnių darybos daiktavardžių tipais dabartinėje lietuvių kalboje¹.

Pavyzdžiai, kuriais remiamasi šiame straipsnyje, yra paimti iš Dabartinės lietuvių kalbos žodyno (V., 1954). Netoli trijų tūkstančių galūnių darybos daiktavardžių, senų žodžių ir naujadarų, aiškinamų žodyne, leidžia susidaryti pakankamai išsamų tokios rūšies daiktavardžių darybos vaizdą. Sprendžiant apie atskirų darybos tipų produktyvumą ar darant kokias kitas išvadas, atsižvelgiama į visus iš žodyno išrinktus galūnių darybos daiktavardžius, tačiau ne visi jie straipsnyje nurodomi: vieni praleidžiami dėl vietos taupymo, kiti — dėl individualios reikšmės bei apiblangusios darybos. Apskritai, kad būtų aiškiai matomas kiekvienos grupės darinių skaičius, visur stengiamasi duoti maždaug pusę visų pavyzdžių.

Kiekvienos galūnės vediniai apžvelgiami atskirai. Jie skirstomi pagal tai, iš kokios kalbos dalies žodžių yra padaryti, pagal darybos reikšmę ir pagal kai kurias formas ypatybes (priešdėlius, šaknies balsių kaitą ir pan.). Visos darinių grupės grupelės yra išdėstomos, atsižvelgiant į pavyzdžių skaičių (pradedama nuo gausiausių grupių).

¹ Platokai, tačiau kitu (labiau istorinės, o ne dabartinės žodžių darybos) požiūriu panašūs dariniai yra apžvelgiami P. Skardžiaus knygoje „Lietuvių kalbos žodžių daryba“ (V., 1943), ypač 26—80 psl.

Galūnės -a (-ia) vediniai

Iš visų galūnių darybos daiktavardžių dabartinėje lietuvių kalboje daugiausia yra tokių, kurie vienaskaitos vardininke turi galūnę -a. Tos galūnės vediniai (kartu su negausiais jos varianto -ia vediniais) sudaro apie 42% visų galūnių darybos daiktavardžių. Beveik visi jie yra padaryti iš veiksmazodžių ir tik nedaugelis — iš būdvardžių.

Iš veiksmazodžių padarytieji galūnės -a daiktavardžiai pagal reikšmę, išplaukiančią iš jų struktūros bei darybos, gali būti suskirstyti į keletą grupių. Stambiausią grupę, apimančią arti pusės visų tos rūšies vedinių, sudaro veiksmo rezultato, arba padarinio, pavadinimai. Čia pateikiama dalis tos reikšmės vedinių, suskirstytų į smulkesnius pogrupius pagal priešdėlius ir šaknies balsių kaitą.

1) Veiksmazodžių su priešdėliais vediniai:

iš- a) šaknies balsiais nesiskiriantieji nuo veiksmazodžių: išara „tuštvagė, išnaša; galinė lysvė, einanti skersai viso arimo; naujai išarta dirva“ (: išarti), išauga „atauga, atžala; išaugęs gumbas, navikas“ (: išaugti), išbarstos „išbarstyti grūdai, išbiros“ (: išbarstyti), išbiros „nuobiros“ (: išbrti), išbrida „išbrista vieta javuose“ (: išbristi), iščekšnos „išėdos, išrankos“ (: iščekšnoti), išdėvos „seni, sudėvėti drabužiai, skarmalai“ (: išdėvėti), išdraikos „padraikos“ (: išdrakyti), išdroža „kas išdrožta; išskroda, vagelė lentoje“ (: išdrožti), išduba „kas išdubė; drevė“ (: išdūbti), išėkvos „išėkvoti pinigai“ (: išėkvoiti), išgana „išganyta pieva“ (: išganyti), išgaros „garai“ (: išgaruoti), išgesos „nuodėguliai“ (: išgėsti), išgrandos „pagrandai“ (: išgrandyti), išgrauža „vandens išplova, duobė; išgraužtas daiktas, vaisius“ (: išgraužti), iširos „iširę daiktai“ (: iširti), iškaba „parduotuvių, įstaigų ir kt. iškabinta lentelė su parašu“ (: iškabinti), iškanda „iškasta vieta“ (: iškasti, -kando), iškirmos „kas iškirmiję“ (: iškirmyti), išknisos „išknisotos žemės“ (: išknisti), iškrova „kas iškrauta; iškraunamos elektros kiekis“ (: iškrauti, -kravė), išlakos „lakimo liekanos“ (: išlakti), išlydos „išlydytos medžiagos liekanos“ (: išlydyti), išmaina „mainas“ (: išmainyti), išminos „išmindyti, subraidyti javai“ (: išminti), išmoka „išmokėta suma“ (: išmokėti), išmova „išnara“ (: iš<si>-mąuti, -móvė), išpeika „kas išpeikta, niekam neverta“ (: išpeikti), išpilos „pamazgos“ (: išpilti), išpiova „kas išpiauta; (geom.) sektorius“ (: išpiauti, -piovė), išplika „vieta, kur išplikusi žolė“ (: išplikti), išplova „vandens išgrauža“ (: išplauti, -plóvė), išplūdós „išplūdę nešvarumai“ (: išplūsti), išpuva „drevė“ (: išpūti), išrausa „išrausta duobė“ (: išrausti), išrėža „kas išrėžta“ (: išrėžti), išrūgos „parūgos“ (: išrūgti), išsėmos (išsėmos) „ėdalo liekanos, išsėmiamos iš lovio“ (: išsėmti, -sémė), išsijos „kas pasilieka rėtyje sijojant, pasijos“ (: išsijoti), išskalós „vanduo, kuriuo koks indas išskalautas“ (: išskalauti), išškaita „išskaitomoji (iš darbo užmokesčio ar kt.) suma“ (: išskaityti), išškoba „išškobimas (šautuve)“ (: išškóbt), išspaudós „išspaudų seklų ar cukrinių runkelių liekanos“ (: išspáusti), išspiaudós „spiaudalai“ (: išspiauti), išspirgas „spirgas“ (: išspirgti, išspirginti), išsukós „pasukos; po tekėlu byrančios smiltys; iš stebulių ištekėjęs ratų tepalas“ (: išsúkti), iššeros „išsišėrusios (iškritusios) plunksnos ar plaukai“ (: išsišėrti), ištaisa „patiekalas; gražus apdaras“ (: ištaisyti), ištrupa „kas ištrupėję, šukė“ (: ištrupėti);

b) turintieji skirtingus nuo veiksmazodžių šaknies balsius: *įsdaga* „išdegsi vieta“ (ir *įsdagos* „degėsiai, nuodėguliai“) (:įsdėgti), *įsdvasa* „dvėseliena, maita“ (:įsdvėsti), *išgrąža* „išgręžta skylė; (dgs.) gręžimo piuvėnos“ (:išgręžti), *įskarpa* „kas iškirpta (forma, spaudinio ištrauka ir pan.)“ (:iškiřpti), *įskarta* „miško skynimas“ (:iškiřsti), *įskya* „išsikiřimas, kyřulys“ (:iš<si>kįsti), *įslaidos* „išleistieji pinigai“ (:įslėisti), *įslakos* „lengvi, prasti grūdai, kurie kuliant išlekia“ (:įslėkti), *įsmalda* „išmelsta dovana“ (:įsmelsti), *įsmata* „nedirbama, nederlinga žemė; tuřtvagė; (dgs.) mėřlas, šiukřlės“ (ir *įsmota* „nederlinga žemė; netikusi prekė, niekalas“) (:įsmėsti), *įsnara* „senoji gyvatės, žalčio, vėžio ar kt. oda, iš kurios išsineria“ (:iš<si>nėrti), *įspaša* „išpeřtas kuokřtas“ (:įspėsti), *įsraiža* „išrėža“ (:įsrėžti), *įsvada* „konkluzija“ (:įsvėsti), *įsvamos* „vėmalai“ (:įsvėmti), *įsvarža* „grobis, laimikis; trūkis, hernija“ (:iš<si>vėřti);

nuo- a) be balsių kaitos: *núoauga* „antauga, skaudulys“ (:núaugti), *núobiros* „kas nubirė“ (:núbirtti), *núobraidos* „išbraidyti javai“ (:nubraidýti), *núobrizga* „nubrizgęs drabuřis, skarmalas“ (:nubriřgti), *núodauža* „skeveldra“ (:núdaũžti), *núodėva* „nudėvėtas drabuřis“ (:núdėvėti), *núodroža* „kas nudroža, skiedra“ (:núdróžti), *núogėros* „gėrimo likučiai“ (:núgėrti,-gėrė), *núogirdos* „gandai“ (:núgirtti), *núograibos* „kas nugraiboma nuo ko nors; kas lieka nugraibius“ (:nugraibýti), *núograuža* „kas nugrauža“ (:núgráužti), *núogrėbos* „núo grūdų nugrėbstyti šiaudgaliai, varpos ir kt.“ (:núgrėbti), *núoķaršos* „ķarřimo liekanos“ (:núķarřti), *núoķritos* „kas nukriřė (sausos řakos, šiaudai, obuoliai ir kt.)“ (:núķrįsti), *núolauža* „kas nulaužta nuo ko“ (:núláužti), *núolikos* „liekanos“ (:núlįkti), *núomynos* „kas numinta, suminta“ (:numįnti,-mýnė), *núopiova* „kas nupiauta nuo ko; (matem.) segmentas“ (:nupįduti,-pióvė), *núoraša* „nurařomoji suma“ (:nurařýti), *núorūķa* „nurūkyto papiroso galas“ (:nurūķýti), *núosėdos* „nuogrimzdos, sedimentai“ (:nusėsti), *núosijos* „miltų sijoјimo liekanos“ (:nusiјóti), *núoskutos* „skutenos“ (:nuskųsti), *núospauda* „trynė, sąvėlė, popųtė“ (:nuspąusti), *núošliauža* „žemių masė, atitrūkusi nuo řlaito ir nuslinkusi žemyn“ (:núřliaũžti), *núovarvos* „kas nuvarvėję nuo ko“ (:nuvarvėti), *núoviros* „skys-timas, kuriame kas nuverda; verdamos sriubos putas“ (:nuvirtti), *núořvarba* „nuo řalčio bei drėgmės atsirandantis melřvai raudonas odos patinimas“ (:núřvařbti);

b) su balsių kaita: *núoblařkos* „nublokřti javų pėdai; nublokřti grūdai“ (:núblōķřti), *núoķarpa* „kas nukirpta, atķarpa“ (:núķiřpti), *núolaida* „nuleidžia-ma suma nuo kainos; pařiūrė šiaudams sudėti“ (:núlėisti), *núolaiķa* „nuliėkamas, atliekamas daiktas; spėtas“ (:núlįkti), *núolaja* „kas nulieta“ (:núliėti), *núonaša* „kas nuneřta“ (:núneřti), *núoraiža* „nuopiova, atraiža“ (:nurėžti), *núovarta* „kas nuvirtė“ (:nuvirtti);

řą-, *řan-*, *řam-* a) be balsių kaitos: *řąauga* „suaugimo vieta“ (:řąaugti), *řám-bėga* „subėgimo vieta; (dgs.) kas subėgė“ (:řúbėgti), *řámpyla* „kas supilta, pylimas“ (:řupliti,-pýlė), *řámplovos* „pamazgos; potvynio sunėřtos žemės“ (:řupląuti,-plóvė), *řámpuva* „supuvęs, sutrėřęs daiktas“ (:řupųti,-pųvo), *řándauga* „skaičius, kuris gaunamas, sudauginus du skaičius“ (:řúdauginti), *řándūlos* „trūnėšiai, sampuvos“ (:řúđųlėti), *řángrėbos* „pagrėbstos“ (:řúgrėbti), *řánkala* „kas sukalta; vėžimo priesakys, kur įstatomas grąžulas“ (:řúkálti), *řánkasa* „pylimas“ (:řúkąsti), *řánķaupa* „kas sukaupta“ (:řúkaiřpti), *řántaupos* „kas

sutaupyta, sutaupyti pinigai“ (:sutaupyti), *sántrumpa* „kas sutrumpinta, sutrumpinimo ženklas“ (:sutrumpinti), *sárova* „surautų linų kiekis“ (:suráuti), *sásvars-ta* „tiksliai atsvertas cheminės medžiagos kiekis“ (:susvarstyti), *sášlavos* „šiukš-lės“ (:susluóti, -súšlavé), *sávéla* „susivėlęs vilnų ar pakulų gabalas“ (:su<si> vél-ti, -vélé);

b) su balsių kaita: *sálda* „suleidimo vieta“ (:suléisti), *sámozga* „sumezgi-mo vieta, mazgas“ (:sumégzti), *sánašos* „vandens sunęstos žemės“ (:sunėsti), *sánkarta* „susikirtimo vieta (pvz., kelių); sumuštinė pradalgė“ (:sukiršti), *sánkraša* „krešulys“ (:sukrešėti, sukrešti), *sánkrytos* „ant kitas kito sukritę medžiai“ (:sukrįsti), *sántalka* „telkinys“ (:sutelkti), *sárama* „kas suremta, surėmimo vieta; arka“ (:suremti), *sáspara* „trobos rąstų sunėrimo vieta, kertė“ (:suspir-ti), *sásúka* „kelio posūkis, alkūnė; rankų darbo papirosas“ (:su<si> súkti), *sávara* „vieta, kur kas suversta; sumetimas (ariant)“ (:suvėsti);

pa- a) be balsių kaitos: *pábiros* „vežant javus išbyrėję grūdai; pakritos, šienuolės“ (:pabirti), *padalà* „atskaida, skyrius“ (:padalyti), *padráikos* „išsi-draikę šiaudai, pataršos“ (:pa<si> draikyti), *pakandà* „užkandis; priekanda“ (:pakąsti, -kándo), *pákrītos* „šienuolės; nelaiku nukritę obuoliai“ (:pákrīsti), *pakrovà* „pakrauti daiktai“ (:pakráuti, -króvé), *pakurà* „kuras; prakuras“ (:pa-kūrīti), *pamušà* „geležis, pakalama po rogių pavaža“ (:pamúšti), *papiová* „mė-sai papiauti gyvuliai; pradalgėse nupiauti javai“ (:papiáuiti, -pióvé), *pasiekà* „kas pasiekta, laimėjimas“ (:pasiekti), *paskolà* „paskolinami pinigai, lėšos“ (:paskólīnīti), *pášlavos* „sušluoti klojime grūdai su šiaudgaliais“ (:pašluóti), *patáršos* „padraikos“ (:pa<si> tarýti), *pavalgà* „maistas, valgis“ (:pavál-gyti), *pavijà* „siūlų kamuoliui vynioti imamas koks nors daiktas; trečioji virvės šaka, kuria pavijojama“ (:pavýti, -vįjo);

b) su balsių kaita: *pájamos* „paimamos, gaunamos lėšos“ (:paiñti), *pakaità* „pakeičiamų drabužių komplektas“ (:pakeisti), *palúkos* „procentiniai pinigai“ (:paláukti), *pasagà* „po arklio nagomis pakalama lenkta geležis, pasagas; bal-no arba balnelio juosta“ (:paségiti), *paskálba* „gandas“ (:paskélti), *patūmpa* „stulpo atotampa (viela)“ (:pateñpti), *pavajà* „pavija“ (:pavýti, pavajóti);

at-, ato-, ata- a) su balsių kaita: *átbaros* „pasturlakai“ (:atbirti), *atkarpa* „atraiža, skiautė; kuponas; laikraščio dalis apačioje storo brūkšnio“ (:atkiřpti), *atlaiká* „liekana, likutis“ (:atlīkti), *atlankà* „drabužio palenkimas, klostė; į žemę atlenktas ūgis naujam medeliui išauginti“ (:atleñkti), *atmatà* „atmestas, nereikalingas daiktas, liekana“ (:atmėsti), *atóšvaita* „atšvaistė, atsišvietimas“ (:at<si> šviėsti), *atplaišà* „atplyšusi skeveldra“ (:atplyšti, atplėsti), *atskalà* „skeveldra, atplaiša; sekta, grupė“ (:atskálīti, atskélti), *átvarta* „antrą kartą suartas plėšinys“ (:atvėsti), *atžalà* „atauga, ūgis“ (:atžélti);

b) be balsių kaitos: *atarà* „skersinės vagos dirvos gale“ (:atárīti), *ataugà* „atžala“ (:atáugti), *átbrizgos* „nuo drabužio atbrizgę siūlai“ (:atbrīgzti), *atliejà* „atlietas atspaudas, kopija“ (:atliėti), *atpiovà* „atpiautas gabalas“ (:atpiáuiti, -pióvé), *atplėšà* „kas atplėšta, atskala, plėša“ (:atplėšti), *atsijos* „nusijotų miltų liekanos, sėlenos“ (:atsijóti), *átvėtos* „pasturlakai“ (:atvėtyti);

į- a) be balsių kaitos: *įdauža* „įdaužta vieta, įskilimas“ (:įdaūžti), *įduba* „klonis, duobė“ (:įdūbti), *įkrova* „kroviny; elektros krūvis“ (:įkráuiti, -króvé), *įmoka* „įmokamoji suma“ (:įmokėti), *įpiova* „įpiauta vieta“ (:įpiáuiti, -pióvé),

įsmauga „sąsmauka, susiaurinimas; sąsmauka“ (:įsmaugti), įtrūka „įskilimas, sprogytė“ (:įtrūkti), įvija „trečioji virvės šaka“ (:įvyti, -vįjo);

b) su balsių kaita: įdauba „įdubimas (slėnis, duobė, niša)“ (:įdūbti), įgrąža „įgrėžimas, sriegis“ (:įgrėžti), įkarta „įkirtimas, rantis“ (:įkiřsti), įraiža „įpiova, graviūra“ (:įrėřti), įranta „įręsta vieta, įpiova“ (:įrėřti), įsprūda „lenta, fanera, įdėta į rėmus (duryse)“ (:įsprūsti), įstaiga „institucija“ (:įstėgti), įvarža „įveržta vieta drabužyje; nuo įveržimo likusi žymė“ (:įveržti);

už-, užuo- a) su balsių kaita: užkarpa „užkirsta vieta, užkirpimas“ (:užkiřpti), užlajà „vandens užliejama pieva“ (:užlėti), užnaša „vandens užliejama, apnešama vieta; (dgs.) tai, kuo kas užnešama“ (:užnėřti), užtvara „aptvarymas; tvora“ (:užtvėrti), užuolaidà „langų uždanga“ (:užlėisti), užuomazga „organizmas pradinėje savo raidos stadijoje“ (:už<si>mėgti);

b) be balsių kaitos: užkrova „kas užkrauta iš šonų (pašaras, malkos ir kt.)“ (:užkrėuti, -krėvė), užpiova „užkarpa, užrantymas“ (:užpiauti, -piovė), užplaka „užplakta vieta kniedijant“ (:užplàkti), užvijà „trečia virvės ar botago šaka, užvijoama ant dviejų pirmųjų“ (:užvųti, -vįjo, užvijóti);

pra-, pro- a) be balsių kaitos: pragulà „pragulėta kūne vieta, žaizda“ (:pragulėti), pragverà „(geolog.) plyšys tarp dviejų išjudintų sluoksnių“ (:pragvėrti), pralaužà „pralaužta vieta, spraga“ (:praláužti), praskinà ir próskeyna „spindis, iškarta“ (:prasklėnti), prórėžà „prarėžta vieta, įpiova“ (:prarėžti);

b) su balsių kaita: prakarpà „prakirpta vieta“ (:prakiřpti), próplaiřa „praplyšusi vieta“ (:praplųřti);

ap-, apy- a) be balsių kaitos: apaugà „gumbas; navikas; skaudulys“ (:apáugti), apsekà „apsekęs vandens plotas“ (:apsėkti), apsemà „vandens apsemiamą vieta“ (:apsėmti), apsiuvà „apsiūtas drabužio pakrašty; vandens kirmėlaitė su šapų kiauteliu“ (:apsiūti, -siūvo);

b) su balsių kaita: apýlanka „dirbant praleista vieta dirvoje; vingis, lankstas“ (:apleñkti), āpnařos „užneřtas sluoksnelis, nuosėdos; kuo kas apsitraukę“ (:apnėřti), apvarà „įvertas ar apvertas siūlas, virvelė ar juostelė (karolių, vyžų, skrybėlės ir kt.)“ (:apvėrti);

prie- a) be balsių kaitos: priekaba „kas prikabinama prie sunkvežimio ar motociklo“ (:prikabėnti), priemaiřa „kas prie ko primaiřyta“ (:primaiřųti), prieskaita „priskaitomoji suma“ (:priskaitųti), priesvylos „svilėšiai, sviltenos“ (:prisvųlti, -svųla), prieřovos „prie senų aulų pidurtos naujos batų galvos“ (:priřėuti);

b) su balsių kaita: priesaga „sufiksas“ (:prisėgti);

per- a) be balsių kaitos: pėrauga „pūslė po padu“ (:pėraugti), pėrpiova „perpiauta kokio nors daikto vieta“ (:pėrpiauti), pėrsmauga „siūlo plonesnė vieta, perglyta“ (:pėrsmaugti);

b) su balsių kaita: pėrlaidos „lentos ant tvarto ar rūsio, lubos“ (:pėrlėisti), pėrmata „svirties kartis, persverta per pėdžią“ (:pėrmesti), pėrtvara „pėrtvėrimas (siena, tvora)“ (:pėrtvėrti);

*ant-*³ (be balsių kaitos): *añtauga* „gumbas, karpa“ (:*antáuhti*), *añšova* „geležinis prietaisas branktams užkabinti“ (:*antšauti*);

ne-prie- (be balsių kaitos): *nepriemoka* „laiku neįmokėta mokesčių dalis“ (:*neprimokėti*).

2) Veiksmažodžių be priešdėlių vediniai:

a) be balsių kaitos: *drleka* „kas driekiasi, išsisklaide“ (:*driēkti*<*s*>), *driskā* „suplyšęs drabužis, draiskalas“ (:*drīksti*), *īros* „griuvėsiai“ (:*īrti*), *klojā* „pakloti lauke linai; pakloti kultū jAViai“ (:*klōti*, *klōjo*), *krovā* „krovinys“ (:*krāuti*), *lūžā* „suvirtęs tankumynas, lūžtvė; žemės įgriuvimas miške“ (:*lūžti*), *pylā* „užtvanka, pylimas“ (:*pīlti*, *pīlē*), *plēšā* „plėstinė skalelė pintiniams rakan-dams dirbti“ (:*plēšti*), *siuntā* „siuntinys“ (:*siūsti*, *siuñtē*), *skaldā* „suskaldyti akmenys“ (:*skāldyti*), *skilā* „pliauska“ (:*skīlti*, *skēlti*), *sprogā* „iššokusi žarija, sprogėlė; įskilusi vieta, plyšys“ (:*sprōgti*), *statā* „sustatytos gubos, gubų eilė“ (:*statyti*), *sunkā* „išsunktas skystimas“ (:*suñkti*), *viržā* „ant beržo liemens užau-gęs gumbas“ (:*viržti*), *vyžā* „iš karnų pintas senovinis autuvas“ (:*výžti*);

b) su balsių kaita: *kamšā* „žabais išklotas, iškimštas kelias, pylimas; kam-šalas“ (:*kiñšti*), *krūvā* „krūsnis, kupeta, malka“ (:*krāuti*), *markā* „linai lin-markeje; sumirkę daiktai, sulyti drabužiai“ (:*meřkti*, *miřkti*), *plaišā* „trūkis, plyšys, sprogis“ (:*plýšti*), *skalā* „plonas skeltinis šakalys, balana; akmens atskala“ (:*skēlti*, *skīlti*), *skrabā* „į plutą sušalęs sniego ar žemės paviršius, paskrebimas“ (:*skrēbti*), *tašā* „tešinys“ (:*tēšti*), *tvankā* „užsitvenkimas, tvenkinys“ (:*tvenk-ti*<*s*>), *tvorā* „užtvara“ (:*tvērti*).

Antrą stambiają grupę, apimančią netoli trečdaliao visų veiksmažodinių galūnės -a vedinių, sudaro veiksmažodžių abstraktai, arba veiksmų pavadinimai, pvz.:

1) Veiksmažodžių su priešdėliais vediniai:

pa- a) be balsių kaitos: *pabaidā* „grasinimas, baidymas“ (:*pabaidyti*), *padēkā* „dėkojimas“ (:*padēkōti*), *paēdā* „papiūtis, naikinimas“ (:*paēsti*), *pagailā* „pasigailėjimas, gaillestis, užuojauta“ (:*pa*<*si*>*gailēti*), *pagiežā* „pagiežimas, kerštas“ (:*pagiēžti*), *pagyrā* „pagyrimas“ (:*pagirti*, *gyrē*), *paguoda* „parami-nimas, paguodimas“ (:*paguosti*), *pāieškos* „(teis.) paieškojimas“ (:*paieškōti*), *pājuoka* „pajuokimas“ (:*pajuōkti*), *paklausā* „1. prekių pareikalavimas; 2. paklausymas, paklusnumas“ (: 1. *paklāusti*; 2. *paklausyti*), *paliovā* „pertrauka, atvanga“ (:*paliūti*, *liōvē*), *pamāiva* „maivymasis, šaipymasis“ (:*pasimāivyti*), *pānieka* „paniekinimas“ (:*paniēkinti*), *papiovā* „gyvulių piovimas; papiūtis, galas“ (:*papiūti*, *piōvē*), *paskirstā* „paskirstymas“ (:*paskīrstyti*), *paskubā* „skubėjimas, skuba“ (:*paskubēti*), *pašnekā* „kalba, šneka“ (:*pašnekēti*), *pataisā* „pataisymas, remontas“ (:*pataisyti*), *pataupā* „tausa, taupymas“ (:*pataupyti*), *patikrā* „patikrinimas“ (:*patikrinti*), *patraukā* „patraukimas“ (:*patraukti*), *pažiūrā* „išvaizda, pažiūrėjimas; nuomonė, įsitikinimas“ (:*pažiūrēti*);

³ Kadangi veiksmažodžiai su priešdėliu *ant-* dabartinėje literatūrinėje kalboje nėra vartojami, šioje ir kitose vietose minimi to priešdėlio daiktavardžiai gali rodytis esą grynų galūnių vediniai tik tų tarmių (žemaičių) atstovams, kuriose tokie veiksmažodžiai yra gerai pažįstami. Kiti daiktavardžius su priešdėliu *ant-* veikiau gali suvokti kaip mišrius galūnių—priešdėlių darinius, padarytus iš priešdėlių nelurinių veiksmažodžių.

b) su balsių kaita: *pagálba* „pagelbėjimas, padėjimas“ (:*pagélbėti*), *pakaità* „pakeitimas“ (:*pakeísti*), *pakramtà* „susikrimitimas, rūpestis“ (:*pa<si>krímti*), *paraiškà* „pasireiškimas; pareiškimas, pareikalavimas“ (:*pa<si>rėikšti*), *parankà* „pa(si)rinkimas“ (:*pa<si>riñkti*), *pasparà* „parama, pagalba“ (:*pa-spłrti*), *pastabà* „trumpas pastebėjimas, nuomonės pareiškimas“ (:*pastebėti*), *pašaipà* „pajuokimas“ (:*pašiėpti*), *pažaidà* „pažeidimas“ (:*pažeísti*), *pažangà* „progresas“ (:*pažeñgti*);

iš- a) be balsių kaitos: *išarda* „netvarka, nesutikimas, ardas“ (:*išardýti*), *išbėga* „išbėgimas; sugebėjimas bėgti“ (:*išbėgti*), *išieška* „priverstinis išreikalavimas; ieškojimas, tyrinėjimas“ (:*išieškóti*), *išjuoka* „apjuokimas, pajuoka“ (:*išjuókti*), *išmaina* „mainymas, pakeitimas“ (:*išmainýti*), *išpeika* „išpeikimas“ (:*išpeikti*), *išrinka* „rinkimai“ (:*išriñkti*), *išroda* „įrodymas, argumentas; išvaizda“ (:*išródyti*), *išskaida* „išskaidymas, išskirstymas“ (:*išskáidyti*), *išstova* „prabuvimas be darbo“ (:*išstovėti*), *ištuoka* „vedusią išsiskyrimas“ (:*iš<si>tuókti*), *išvyka* „ekskursija“ (:*išvýkti*);

b) su balsių kaita: *iškaita* „iškeitimas, išmainymas“ (:*iškeísti*), *išlaida* „išleidimas“ (:*išléisti*), *išranga* „išrengimas, tvarkymas“ (:*išreñgti*), *išvara* „ištvermė“ (:*ištvérti*);

ap-, apy- a) be balsių kaitos: *apčiuopà* „(med.) palpacija“ (:*apčiuópti*), *apgulà* „apsiaustis“ (:*apgułti*), *apyvoka* „namų ruoša ir gyvulių priežiūra“ (:*ap<si>vókti*), *apjuokà* „išjuokimas“ (:*apjuókti*), *apklausà* „apklausimas, apklausinėjimas“ (:*apkláusti*), *apsaugà* „apsaugojimas, gynimas“ (:*apsáugoti*), *apžiūrà* „priežiūra; apžiūrėjimas, patikrinimas“ (:*apžiūrėti*);

b) su balsių kaita: *apykaita* „pasikeitimas, apskeitimas“ (:*ap<si>keísti*), *apykanta* „kito pakentimas“ (:*apkęšti*), *apyvarta* „apvirtimas, pasikeitimas; mėnulio permaina; pinigų ar prekių judėjimas“ (:*apviršti*, *ap<si>veřsti*), *apkaità* „apkeitimas, apmainymas“ (:*apkeísti*), *apžvalgà* „apžvelgimas“ (:*apžvelgti*);

nuo- a) be balsių kaitos: *nuobaigos* „pabaigtuvės“ (:*nubaigti*), *nuoganda* „baimė, išgąstis“ (:*nusigąsti*, *gañdo*), *nuojauta* „intuicija, nujautimas“ (:*nujausti*), *nuoskauda* „skriauda“ (:*nuskaūsti*), *nuotruka* „perstojimas, pertrūkis“ (:*nutrūkti*), *nuovoka* „nutuokimas“ (:*nuvókti*), *nuožiūra* „sprendimas, nuomonė“ (:*nužiūrėti*);

b) su balsių kaita: *nuolanka* „nusilenkimas, nusižeminimas“ (:*nu<si>-leñkti*), *nuotaika* „nusiteikimas“ (:*nu<si>teikti*), *nuotaka* „nubėgimas, nutekėjimas“ (:*nutekėti*), *nuožvalga* „nuožiūra“ (:*nužvelgti*);

at-, ato-, ata- a) be balsių kaitos: *atgavà* „at(si)gaivinimas“ (:*at<si>gai-vinti*), *atkalbà* „atkalbėjimas nuo ko“ (:*atkalbėti*), *atmainà* „pasikeitimas, permaina“ (:*at<si>mainýti*), *atóšliauža* „pabūklo atšliaužimas šaunant“ (:*atšliaužti*), *atrajà* „gromulas“ (:*atrajóti*);

b) su balsių kaita: *atātranka* „atsitrenkimas; šaunamo ginklo pašokimas atgal iššovus“ (:*at<si>treñkti*), *atlaidà* „perstogė, perstojimas; dovanojimas, atleidimas; atodrėkis“ (:*atléisti*), *atlydà* „perstogė“ (:*atléisti*), *atótaka* „atitekėjimas (kraujo ar kt.)“ (:*atitekėti*), *atránkà* „atrinkimas“ (:*arriñkti*);

san-, są-, su- a) be balsių kaitos: *sánглаuda* „suglaudimas, sąjunga“ (:*su<si>-glaūsti*), *sántara* „santaika“ (:*sutařti*), *sántuoka* „susituokimas“ (:*su<si>tuókti*);

ti), *sántūra* „susiturėjimas, tvardymasis“ (:su<si> turėti), *sąskaida* „suskaidy-
mas“ (:suskaidyti), *sutemà* (*sùtemos*) „temimas, prieblanda“ (:sutėti);

b) su balsių kaita: *sánkaita* „sukeitimas“ (:sukeisti), *sántaika* „sutikimas,
taika“ (:sutikti), *sąsaja* „sujungimas, susiejimas, sąryšis“ (:susiėti);

prie- a) be balsių kaitos: *priejauta* „prijautimas“ (:prijauti), *priespauda*
„laisvės varžymas“ (:prispausti), *priežiūra* „prižiūrėjimas, saugojimas“ (:pri-
žiūrėti);

b) su balsių kaita: *prieraiša* „prisirišimas“ (:pri<si> rīsti), *priesaika*
„iškilmingas pasižadėjimas, prisiekimas“ (:pristekti), *prievarta* „vertimas ką
daryti“ (:privežti);

per- a) be balsių kaitos: *pérkrova* „perdėjimas į kitą vietą; per didelis apkro-
vimas“ (:pérkrauti), *pérmaina* „atmaina, pasikeitimas“ (:pérmainyti), *pértrauka*
„sustojimas, pauzė“ (:pértraukti), *péržiūra* „peržiūrėjimas, patikrinimas; (dgs.)
jaunikio namų apžiūrėjimas“ (:péržiūrėti);

b) su balsių kaita: *pérsvara* „persvėrimas, viršus“ (:pérsverti), *pévarta*
„atmaina, pasikeitimas“ (:pévirsti, pérsiversti);

ne- (ir ne-prie-, ne-pa-, ne-apy-, ne-iš-, ne-nuo-) a) be balsių kaitos: *netesà*
„netesėjimas, sulaužymas“ (:netesėti); *nešmoka* „neišmokėjimas“ (:neiškė-
ti), *nenúovoka* „nenutuokimas“ (:nenuvokti);

b) su balsių kaita: *neapýkanta* „pasibiaurėjimo jausmas, priešiškusmas“
(:neapkęsti), *nepakantà* „netolerancija“ (:nepakęsti), *neprieranga* „neprisi-
rengimas“ (:neprisirengti);

į- a) su balsių kaita: *įstanga* „įstengimas, išgalėjimas“ (:įstėngti), *įtaiga*
„įteigimas, sugestija“ (:įteigti), *įtampa* „įtempimas, intensyvumas; voltažas“
(:įtėmpti);

b) be balsių kaitos: *įkalba* „įkalbėjimas“ (:įkalbėti), *įskaita* „įskaitymas,
įtraukimas į sąrašus; studentų kvotimas“ (:įskaityti);

už-, užuo- a) be balsių kaitos: *užuojauta* „užjautimas“ (:užjausti), *užuomina*
„neaiškus užminimas“ (:už<si> miñti), *užvada* „pavadavimas“ (:užvadiuoti);

b) su balsių kaita: *užgaida* „įgeidis, noras“ (:užsigeisti), *užmarša* „už-
miršimas, užmirštis“ (:užmiršti);

pra- a) be balsių kaitos: *praplòvà* „praplovimas“ (:praplàuti-, plòvė), *pra-
vaikštà* „gaištis, nestojimas į darbą“ (:praváikščioti);

b) su balsių kaita: *pražangà* „prasižengimas; folas“ (:prasižeñgti).

2) Veiksmazodžių be priešdėlių vediniai:

a) be balsių kaitos: *bėgà* „bėgimas, bėgsena“ (:bėgti), *bruzdà* „sujudimas,
darbymetis“ (:bruzdėti), *dyžà* „mušimas, pėrimas, pyla“ (:dýžti), *gėlà* „stiprus
skausmas, sopulys; sielvartas“ (:gėlti, gėlė), *gynà* „gynimas(is), gynyba“ (:gyn-
ti<s>, gýnė<si>), *gludà* „gludinimas, šlifavimas“ (:glūdinti), *graužà* „grau-
žimas, skausmas“ (:gráužti), *gvojà* „krankimas, riksmas; įkyrus prašymas“
(:gvóti), *karšà* „karštis“ (:káršti), *kvotà* „tardymas“ (:kvósti), *liovà* „palio-
va“ (:liáuti<s>, lióvė<si>), *liovòbà* „gyvulių šėrimas, apyvoka“ (:liuóbtì),
lupà „mušimas, pyla“ (:lúpti), *mankštà* „mankštinimasis, treniruotė“ (:mankš-
tinti<s>), *piovà* „piovimas, piūtis“ (:piáuti, pióvė), *plušà* „plušėjimas, darbas“
(:plušėti, plūšti), *rymà* „rymojimas, galvojimas“ (:rymóti), *ruošà* „namų ruoši-
mosi darbai“ (:ruóšti<s>), *samdà* „samdymas“ (:samdyti), *sėdà* „laida (saulės)“

(:sėsti), sėjà „sėjimo darbai“ (:sėti, sėjo), skaidà „skaidymas, skirstymas; analizė“ (:skaidyti), skaudà „skaudėjimas“ (:skaudėti), skyrà „skirtumas, pasirinkimas“ (:skirti, skýrė), sklaidà „sklaidymas(is)“ (:sklaidyti<s>), skundà „skundas; nepriteklus“ (:skýsti<s>, skundė<si>), slaugà „slaugymas“ (:slaugýti), snaudà „snaudimas, snaudulys“ (:snáusti), soplà „gėlimas“ (:sopėti, sōpti), sprogà „godus rijimas, gėrimas“ (:sprōgti), šnekà „kalbesys“ (:šnekėti), taupà „taupymas, lykijimas“ (:taupýti), tausà „taupymas; gerbimas“ (:tausóti), traukà „traukimas; skridimas, keliavimas“ (:tráukti), valgà „valgymas“ (:váltgyti), zaunà „tauzijimas, plepalas“ (:zaũnyti), žiovà „žiovulys“ (:žiovauti), žiūrà „žiūrėjimas“ (:žiūrėti), žvejà „žvejojimas, žvejyba, žūklė“ (:žvejóti);

b) su balsių kaita: brandà „brendimas, augimas“ (:brėsti), brankà „brinkimas, purpimas“ (:briñkti), daigà „dygimas“ (:dýgti), drangà „dargana, ilgas lietus, sniegas su lietumi“ (:dreñgti), gramzdà „grimzdimas, grimzlė“ (:griñzti), kaità „keitimasis“ (:keĩsti<s>), markà „merkimas (linų)“ (:meřkti), maršà „užmiršimas, nebeatminimas“ (:miřsti), mūšà „mušimas, pyla“ (:mūšti), raiškà „reiškimas, išraiška“ (:reĩkšti), ridà „riedėjimas“ (:riedėti), skrajà „skriejimas“ (:skrietiti), snūdà „snaudulys“ (:snáusti, snūsti), spūdà „spaudimas, spūdis“ (:spáusti), stangà „stengimasis, įtemptos pastangos“ (:stėngtis), šūkà „šuolis, šuoliavimas“ (:šōkti), vaisà „visimas, veisimasis“ (:veĩsti<s>, vĩsti), valkà „oro traukimas“ (:vilkti), vymà „vėmimas“ (:vėmti), žargà „žergimas, žingsnis“ (:žėřgti).

Vieningi savo reikšme ir ne taip jau reti, ypač šnekamojoje liaudies kalboje, yra tie galūnės -a vediniai, kurie eina bendrosios giminės daiktavardžiais ir žymi asmenis (kartais ir gyvulius ar net augalus) pagal kokią neigiamą ypatybę, susijusią su pamatiniu žodžiu (veiksmažodžiu) pasakytu veiksmu. Tokie vediniai yra šiek tiek panašūs į veikėjų pavadinimus (nomina agentis), tačiau labiau tikrų šių dviejų grupių darinių dėl jų reikšmės bei kitokių skirtybių nepainioti ir šios grupės vedinius vadinti atskiru vardu, pavyzdžiui, kad ir veiksmožodinės ypatybės turėtojų pavadinimais, pvz.:

1) Veiksmažodžių be priešdėlių vediniai:

a) be balsių kaitos: blausà „apsiblausėlis“ (:blaũstis), dylà „gaišlys“ (:dilti, dýla), driмба „ištįęs, nerangus, sunkus žmogus ar gyvulys“ (:dribti, driмба), glėzà „terlius, nešvarus, nerangus žmogus“ (:glėzoti), kýra „nuobodus, įkyrus žmogus“ (:į-kýrėti, į-kirti), kláika „pakvaišėlis, puskvailis“ (:klaĩkti), kliauga „čiauškalius, pleškynė“ (:kliaugėti), klūika „puskvailis, aplamis, užuomarša“ (:klūikti), kriogà „dusna, karkalius“ (:krioguoti), krýpa „kas kryptuoja eidamas“ (:krýpti, krypuoti), kvėša „puskvailis, vėpla“ (:kvėšti), murksà „kas topso, nekalbus, paniuręs žmogus“ (:murksóti), nárna „bambeklis, niurneklis“ (:narnėti), niáuzga „t. p.“ (:niauzgėti), niúrza „t. p.“ (:niurzgėti), plujà „bastūnas, klajoklis; niekatauškis“ (:plujóti), snaudà „snaudulius“ (:snáusti), sniaukrà „kas neaiškiai kalba“ (:sniaukróti), styrà „sustyrėlis; kas styrina“ (:stirti, stýra; stýrinti), šiurpa „kas vis pašiuręs, pasišiaušęs (šiuřpti), užska „plepys“ (:tarškėti), tráila „niektauzis“ (:trailuoti), tvýla „nešnekus, tarsi daręs žmogus“ (:tvýloti), vādala „valkata“ (:vādaloti<s>), vambrà „plepys“ (:vamřbryti), vógra „kas vogroja, neaiškiai ar paikai kalba“ (:vógroti, vógrauti),

zaunà „tauškalius“ (:zaũnyti), žurza „zirzeklis, verksnys“ (:zuržti, zuržėti), žliūmba „verksnys“ (:žliuĩbti);

b) su balsių kaita: kamšà „kamšlys, rijuoklis, ėdūnas“ (:kiĩšti), snūdà „snaudalius“ (:snàusti, snũsti).

2) Veiksmažodžių su priešdėliais vediniai:

ne- (ir ne-nuo-, ne-pa-, ne-prie-, ne-su-, ne-uš-) a) be balsių kaitos: nėjauta „bejausmis žmogus“ (:nejaũsti), nėpena „besotis, nerėpa“ (:ne<si>penėti); nenúotuoka „kas nenutuokia, nenuovoka“ (:nenutuũkti), nenúovala „apsileidėlis“ (:nenuivalýti), nepasėda „kas ramiai nenusėdi, nenuorama“ (:nepasėdėti), ne-ùžauga „žemo ūgio žmogus ar gyvulus, nykštukas“ (:neuždukti);

b) su balsių kaita: nenúorama „kas nerimsta, labai neramus“ (:nenurĩmti), nepakantà „nekantruolis“ (:nepakęsti), neprieranga „kas ilgai neprisirengia“ (:neprisireĩgti), nesúvarta „kas negali sudurti galo su galu, nemoka taupiai gyventi“ (:nesu<si>veřti);

pa- (dalis vedinių tą priešdėlį gali būti gavę analogiškai pagal kitus šio tipo vedinius, o ne tiesiog iš veiksmažodžių) a) be balsių kaitos: pabastà „bastūnas, t.y., kas bastosi ar mėgsta, yra įpratęs pasibastyti“ (:bastýtis, pasi-bastyti), pačiáuška „kas mėgsta daug kalbėti, čiauskėti, juoktis“ (:<pa>čiauskėti), padáuža „pabalda, nenuorama“ (:daužýtis, pasidaužýti), pagyrà „pagyrūnas“ (:pasigýrti, gýrė), pamàiva „darkna, pliuškis“ (:màivyti, pasimàivyti), patránka „padauža, nenuorama“ (:trankýtis, pasitrankýti);

b) su balsių kaita: pašáipa „kas mėgsta kitus pašiepti, išjuokti“ (:pašiėpti, pasišaiptyti);

iš- a) be balsių kaitos: išgaiša „gaišlys; išgaišėlis, džiušna; kleidėjas, švais-tūnas“ (:išgaišti; išgaišinti), išira „iširėlis“ (:iširti), išjuoka „kas mėgsta kitus pajuokti; nerimtas, visų pajuokiamas žmogus“ (:išjuũkti), išstypa „išstypėlis“ (:išstýpti);

b) su balsių kaita: išdarga „išdirgėlis, išdykėlis, begėdis, ištvirkėlis“ (:išdĩgti, išdaĩgti), išgama „išsigimėlis“ (:išsigĩmti), išvapa „išsižiojėlis, ištižėlis“ (:iš<si>vėpti);

nuo- a) be balsių kaitos: núobaiga „nusibaigėlis“ (:nusibaĩgti), núogara „nuo-sproga, dvasna, nevėksla“ (:nugarėti), núosproga „dvasna, gaišena“ (:nusprógti), núosusa „susna“ (:nusũsti), núovalka „valkata“ (:nusivalĩkioti);

b) su balsių kaita: núodvasa „dvasna“ (:nudvėsti);

sq-, san- (be balsių kaitos): sángriuva „ištižėlis, lebeda“ (:sugriũti), sáqvėla „kuitena, apsileidėlis“ (:susivėlti, vėlė);

už(uo)- (su balsių kaita): užuomarša (ùžmarša) „kas greitai viską užmiršta“ (:užmiřšti);

per- (be balsių kaitos): pėrtįsa „ilgšis, išstypėlis“ (:pėrtįsti);

prie- (be balsių kaitos): prieplaka „prisiplakėlis, pataikūnas“ (:prisiplakti).

Likusių galūnės -a veiksmažodinių vedinių tarpe išsiskiria, nors ir ne taip ryškiai, dar dvi, palyginti, nedidelės daiktavardžių grupės. Vieną iš jų sudaro veiksmo vietos pavadinimai. Pavyzdžiai:

1) Veiksmažodžių su priešdėliais vediniai:

iš- a) su balsių kaita: išgana „genesys, varykla, bandtakis; aptvaras“ (:išgiĩ-ti), išlaida „vieta galvijams išleisti, stovynė; aptvaras, gardas; ganykla; dėžė

laikyti žuvims vandenyje“ (*:išlėisti*), *išvalka* „ištrauka, aketė, pro kurią tinklą ištraukia“ (*:išvilkti*);

b) be balsių kaitos: *išvara* „genesys, varykla; vieta, kur būdavo suvaromi viso sodžiaus gyvuliai, stovynė“ (*:išvaryti*); *išvaža* „vieta, kur išvažiuojama (išsukama iš kelio) ar įvažiuojama“ (*:išvažiuoti*);

į- a) su balsių kaita: *įlaida* „aketė, pro kurią tinklą įleidžia“ (*:įlėisti*), *įlanda* „skylė, landa; landynė, užkampis“ (*:įlįsti*), *įšvaiva* „fotografijos aparato skylutė, pro kurią išviečia šviesa“ (*:įšvižsti*);

b) be balsių kaitos: *įplauka* „vieta laivams įplaukti“ (*:įplaūkti*);

pra-, *pro-* (su balsių kaita): *pralandà* „skylė, spraga pralįsti“ (*:pralįsti*), *pralankà* „geležinkelėje prasilenkimo vieta“ (*:pra<si>lenkti*), *prótaka* „vandens pratekėjimo vieta, vandens kanalas“ (*:pratekėti*);

prie- (be balsių kaitos): *prieglauða* „vieta, kur galima prisiglausti, apsisaugoti nuo ko; globos namai“ (*:pri<si>glaūsti*), *priepļauka* „laivų priplaukimo, sustojimo vieta“ (*:priplāūkti*);

už(uo)- (su balsių kaita): *užlanda* (*užuolanda*) „vieta užlįsti“ (*:užlįsti*);

pa- (be balsių kaitos): *pakrovà* „daržinė šienui sukrauti“ (*:pakráuti,-króvé*);

per- (be balsių kaitos): *péréja* „pereinamoji vieta“ (*:péreit,-ėjo*);

nuo- (su balsių kaita): *núosklanda* „nuvažinėtas kelio šonas, kur rogės slysta į šalį“ (*:nusklēsti*).

2) Veiksmažodžių be priešdėlių vediniai:

a) su balsių kaita: *bradà* „upės sekluma, brasta; klampynė“ (*:brāsti*), *grąžà* „grįžimo ar apsigręžimo vieta; neišartos dirvos pašalys ar skersvagiai“ (*:grįžti, gręžti*), *markà* „duobė linams merkti, linmarka“ (*:meřkti*), *smalkà* „smelkiama vieta, paunksnė“ (*:smelkti*);

b) be balsių kaitos: *klójà* „klojamoji vieta, kraikvietė“ (*:klóti, klójo*).

Į kitą nedidelę grupę įeina įrankių bei priemonių pavadinimai, pvz.:

1) Veiksmažodžių su priešdėliais vediniai:

pa- a) su balsių kaita: *paramà* „ramstis“ (*:pareñti*), *pasparà* „paramstis“ (*:paspirti*), *pavaržà* „diržas balnui ar balneliui priveržti“ (*:paveřžti*);

b) be balsių kaitos: *pakabà* „ąselė, kilpelė drabužiui pakabinti“ (*:pakabinti*), *paspirà* „čiuožiant viena koja, prie kitos prisirišama lentelė pasispirti“ (*:paspirti*);

už- a) su balsių kaita: *užsklanda* „velkė, skląstis“ (*:užsklēsti*), *užvarta* „plūgo verstuvė“ (*:užveřsti*);

b) be balsių kaitos: *užkaba* „atlaužto šautuvo gaiduko užkabinamas prietaisas“ (*:užkabinti*);

at- (su balsių kaita): *atsparà* „ramstis, atrama“ (*:atspirti*), *atsvara* „šulinio svirties pasvaras; sieninio laikrodžio pasvaras“ (*:atsveřti*);

į- a) be balsių kaitos: *įmova* „įmautė, futliaras; metalinis vamzdis su sraigtinėmis įraižomis galuose, vartojamas vamzdžiams sujungti“ (*:įmāuti,-móvé*);

b) su balsių kaita: *įtvara* „įtasis (žiedas, juostelė) dalgiui prie koto pritvirtinti; kengė, vyris“ (*:įtvėrti*);

prie- (su balsių kaita): *priesmaiga* „pagaliukas kuodeliui prismeigti prie ratelio lentelės“ (*:prismėgti*);

is- (be balsių kaitos): *įkara* „arklo lenta, ant kurios galo užkalti noragai“ (:*įšarti*);

są- (su balsių kaita): *sąvarža* „kuo kas suveržiama, sutvirtinama“ (:*suveržti*).

2) Veiksmažodžių be priešdėlių vediniai:

a) be balsių kaitos: *durà* „mediniu kotu geležinis įrankis aketei kirsti“ (:*dūr-ti*), *rità* „dalba“ (:*risti*), *švilpa* „švilpynė“ (:*švilpti*), *žniūga* „žviglius, brūzgulis“ (:*žniūgti*);

b) su balsių kaita: *sagà* „skrituliukas drabužiams susėti“ (:*sėgti*), *sklandà* „sklāstis; kartelė tvorai tverti, varas“ (:*sklėsti*), *spandà* „senoviškas žaginio ramstis, spyrys“ (:*spėsti*).

Iš būdvardžių padarytieji ar bent su būdvardžiais šiuo metu darybiškai santykiaujantieji galūnės -a daiktavardžiai, kurie šalia gausybės tos galūnės veiksmažodinių vedinių sudaro, palyginti, labai nedidelę grupę, daugiausia eina būdvardžių abstraktais, pvz.:

drąsà „drąsumas, drąsybė“ (:*drąsūs*), *drovà* „nedrąsumas, gėda“ (:*drovūs*), *garsà* „garsumas“ (:*garsūs*), *gausà* „gausumas, daugybė, perteklius“ (:*gausūs*), *graudà* „graudumas“ (:*graudūs*), *greità* „greitumas, skuba“ (:*greitas*), *įstaba* „įstabumas“ (:*įstabūs*), *narsà* „narsumas, drąsa“ (:*narsūs*), *nekantrà* „nekantrumas“ (:*nekantrūs*), *panašà* „panašumas, analogija“ (:*panašūs*), *skersà* „skersumas“ (:*skersūs*), *smalsà* „smalsumas“ (:*smalsūs*), *smarkà* „smarkumas“ (:*smarkūs*), *spartà* „spartumas, tempas“ (:*spartūs*), *svarbà* „svarbumas“ (:*svarbūs*), *švarà* „švarumas“ (:*švarūs*), *tylà* „tyluma, ramumas“ (:*tylūs*), *trąšà* „trąšumas, derlumas, vešlumas“ (:*trąšūs*), *ūmà* „staigumas, skubumas“ (:*ūmūs*), *žvairà* „žvairumas“ (:*žvairūs*).

Po keletą galūnės -a darinių dar galima skirti a) prie būdvardinių vietos pavadinimų ir b) prie šiaip kokių būdvardinės ypatybės turėtojų pavadinimų, pvz.:

a) *klampà* „klampi vieta, klampynė, liūnas“ (:*klampūs*), *slaptà* „slapta vieta, slaptavietė“ (:*slāptas*);

b) *abuója* „įkyrus žmogus, įkyrėlis“ (:*abuojas*), *atžūla* „atšiaurus žmogus, stačiokas“ (:*atžūlūs*).

Negausūs galūnės -ia, kurią reikia suprasti kaip tą pačią galūnę -a po suminkštintų šaknies galo priebalsių (ypač po *č<*tj*, *dž<*dj*), vediniai dažniausiai irgi yra padaryti iš veiksmažodžių. Jie, paprastai, eina veiksmažodžių abstraktais. Pavyzdžiui:

1) Veiksmažodžių be priešdėlių vediniai:

a) be balsių kaitos: *galià* „jėga, gebėjimas, galybė“ (:*galėti*), *salià* „saldumas (salyklo)“ (:*salti*), *valdžià* „valdymas, viešpatavimas“ (:*valdyti*);

b) su balsių kaita: *kančià* „kentėjimas, skausmas“ (:*kęsti*).

2) Veiksmažodžių su priešdėliais vediniai:

ap- (su balsių kaita): *aplaidžià* „apleidimas, neganda“ (:*aplėisti*);

at- (be balsių kaitos): *atminià* „atminimas, atmintis“ (:*atminti*);

už- (su balsių kaita): *užmačià* „užsimetimas, noras, ketinimas; aplaidžia“ (:*užsimėsti*).

Kitokios reikšmės veiksmazodinių galūnės *-ia* darinių, kaip veiksmazodinės ypatybės turėtojų pavadinimų (plg. *ėdžia* „ėdikas, engėjas, veltkleidys“) ar kokių kitų, yra vos keletas žodžių.

Iš būdvardžių padarytų galūnės *-ia* daiktavardžių taip pat yra tik keletas žinomesnių žodžių, pvz.: *erčià* „ertmė“ (: *eřtas*), *kalčià* „kaltė“ (: *kaltas*).

Prie galūnės *-ia* vedinių iš daiktavardžių galima priskirti, pvz., dialektizmą *varčià* „vartų stulpas“ (: *vařtai*).

Galūnės *-is (-ys)* vediniai

Šią galūnę (vns. vrd. *-is*, kartais *-ys*, vns. klm. *-io*), antrąją pagal darumą, turi beveik 25% visų dabartinės lietuvių kalbos galūnių darybos daiktavardžių. Kiek daugiau kaip du trečdaliai tokių vedinių yra susiję su veiksmazodžiais, likusieji — su vardažodžiais, ir visų pirma — su būdvardžiais (daugiau kaip ketvirtadalis visų tos galūnės vedinių).

Iš veiksmazodžių padarytųjų galūnės *-is* daiktavardžių didžioji pusė eina veiksmazodžių abstraktais, pvz.:

1) Veiksmazodžių su priešdėliais vediniai:

po-, *pa-* a) be balsių kaitos: *pādūkis* „dūkinys, siutas“ (: *padūkti*), *pāliegis* „nykimas, ilga liga, džiova“ (: *pallegti*), *pāsilsis* „poilsis“ (: *pasilsėti*), *pāsokis* „šokių vakaras“ (: *pa<si>šōkti*), *pāviešis* „paviešėjimas, viešnagė“ (: *paviešėti*), *pōdūkis* „pašėlimas“ (: *padūkti*), *pōelgis* „pasielgimas“ (: *pasielgti*), *pōilsis* „pailšėjimas, atilsis“ (: *pailsėti*), *pōkalbis* „pašnekesys“ (: *pa<si>kalbėti*), *pōlinkis* „palinkimas, patraukimas“ (: *paliñkti*), *pōpykis* „papykimas“ (: *papỹkti*), *pōstovis* „pokaitis, perpietė; ilgesnė kariuomenės žygio pertrauka; karvės užtrūkimo laikas“ (: *pastovėti*), *pōstūmis* „pa(si)stūmėjimas“ (: *pa<si>stūmti, -stūmė*), *pōtraukis* „polinkis“ (: *patraukti*), *pōtroškis* „troškimas, noras“ (: *patrókšti*);

b) su balsių kaita: *pāžvilgis* „žvilgsnis“ (: *pažvelgti*), *pōjūdis* „pajudėjimas“ (: *pajudėti*), *pōlaidis* „sniego, pašalo paleidimas“ (: *palėisti*), *pōskrydis* „polėkis, fantazijos jėga“ (: *paskrīsti*), *pōsūkis* „pa(si)sukimas“ (: *pa<si>sūkti*);

są-, *san-*, *sam-* a) be balsių kaitos: *sālēkis* „sąskrydis“ (: *sulėkti*), *sāmbaudis* „slaptas susitarimas“ (: *susibaūsti*), *sāubrūzdis* „sajūdis“ (: *subrūzti, -brūzda*), *sāmplūdis* „suplūdimas“ (: *suplūsti*), *sāngrūdis* „spūstis“ (: *susigrūsti*), *sāngulis* „sugulimas, sanguliuojimas“ (: *sugūlti*), *sānkrėtis* „sukrėtimas“ (: *sukrėsti*), *sāspyris* „ginčas, disputas“ (: *susispīrti*);

b) su balsių kaita: *sājūdis* „visuomeninis sujudimas“ (: *sujūsti*), *sāmygis* „sumigimas, visų miegojimo laikas“ (: *sumįgti*), *sāndėris* „susitarimas, sąmokslas“ (: *su<si>derėti*), *sāntoris* „veiksmas, kuriuo siekiama sukurti, pakeisti ar nutraukti civilinius teisinius santykius“ (: *su<si>tarėti*), *sāskrydis* „sulėkimas; suvažiavimas“ (: *suskrīsti*);

at-, *ato-*, *ata-* a) be balsių kaitos: *ātilsis* „poilsis“ (: *at<si>ilsėti*), *ātkirtis* „atkirtimas, atkertamas atsakymas“ (: *at<si>kiřti*), *ātlyžis* „atsileidimas, neapykimas“ (: *atlyžti*), *atōdrėkis* (*atādrėkis*, *ātdrėkis*) „atlydis, atšilimas“ (: *atidrėkti*), *atōslūgis* „atslūgimas“ (: *atslūgti*), *atōtrūkis* „atitrūkimas; atliekamas laikas“ (: *atitrūkti*), *ātpuois* „atspėjama valandėlė; atkritimas (ligos); atodrėkis“ (: *atpūlti*);

b) su balsių kaita: *atgūlis* „pogulis, antras atsigulimas ryta, anksti kėlus“ (*:at<si>gūlti*), *atkrytis* „antras susirgimas ta pačia liga; atodrėkis“ (*:atkrīsti*), *atómėtis* „atodrėkis“ (*:atsimėsti*), *atžvilgis* „atsižvelgimas, atsižiūrėjimas; požiūris“ (*:atsižvelgti*);

į-, im- a) be balsių kaitos: *įbėgis* „įsibėgėjimas, įsilėkimas“ (*:įsibėgti*), *įdūkis* „įšėlimas, įnirtis“ (*:įdūkti*), *įkaušis* „įgėrimas“ (*:įkaušti*), *įniršis* „įpykis, įnikimas, įkarštis“ (*:įniřšti*), *įpuolis* (*įmpuolis*) „įsiveržimas“ (*:įpūlti,-pūolė*), *įšėlis* „įniršis, įpykimas“ (*:įšėlti*), *įširdis* „t. p.“ (*:įširšti*), *įtūžis* „t. p.“ (*:įtūžti*), *įvargis* „įvargimas, nuovargis“ (*:įvařgti*);

b) su balsių kaita: *įmygis* „kietas miegas“ (*:įmgti*), *įsiūtis* „įniršimas“ (*:įsiūsti*);

iš- a) be balsių kaitos: *įalkis* „alkis“ (*:įsalkti*), *išbėgis* „bėgsena, sugebėjimas bėgti“ (*:išbėgti*), *iškvėpis* „oro iškvėpimas iš plaučių“ (*:iškvėpti*), *išpuolis* „nelauktas puolimas, priešiškas išsišokimas; atsitikimas, nuotykis; atspėjamas laikas“ (*:išpūlti,-pūola*);

b) su balsių kaita: *įslaidis* „išleidimas“ (*:įslėisti*), *iššūkis* „iššaukimas“ (*:iššaukti*), *išūgis* „subrendimas; drabužio išaugimas“ (*:išaugti*);

nuo- a) be balsių kaitos: *nuoalpis* „apalpimas“ (*:nuoalpti*), *nuopuolis* „nukritimas; nurimimas; nelaimė, bėda“ (*:nuopūlti*), *nuoslūgis* „nusekimas“ (*:nuoslūgti*), *nuosmukis* „nykimas, dekadansas“ (*:nusmūkti*), *nuovargis* „pavargimas“ (*:nuvařgti*);

b) su balsių kaita: *nuomygis* „pirmasis miegas“ (*:numgti*);

už- a) be balsių kaitos: *užmojis* „užsimojimas, veikimo apimtis“ (*:užsimóti*), *užpuolis* „užpuolimas“ (*:užpūlti,-pūolė*), *užstojis* „apsauga, priedanga“ (*:užstóti*);

b) su balsių kaita: *užtrūkis* „užtrukimas, gaištis“ (*:užtrūkti*);

ant- a) be balsių kaitos: *antplūdis* „užplūdimas“ (*:antplūsti*), *antpuolis* „puolimas, ataka; įkarštis (darbu)“ (*:antpūlti,-pūolė*);

b) su balsių kaita: *antškrydis* „užskridimas (lėktuvų, paukščių)“ (*:antškrīsti*);

per- a) be balsių kaitos: *pėrpykis* „perpykimas, itūžis“ (*:pėrpykti*), *pėrstojis* „pertrauka, paliova“ (*:pėrstóti*);

b) su balsių kaita: *pėtrūkis* „atvanga, perstogė, paliova“ (*:pėtraukti*);

prie-, pri- a) be balsių kaitos: *priešokis* „priešokimas, priepuolis“ (*:priešókti*), *prikalbis* „prieškinimas“ (*:prikalbėti*);

b) su balsių kaita: *prietėmis* „prieblanda“ (*:prietėmti*);

pro- (be balsių kaitos): *prótrūkis* „prasiveržimas, sąjūdis; įpykis, užsidegimas“ (*:pratrūkti*);

apy- (be balsių kaitos): *apybėgis* „apibėgimas, dangaus kūno vienas apskriejimas“ (*:apibėgti*);

ne-prie- (be balsių kaitos): *neprielėkis* „kulkos ar artilerijos sviedinio nelenkimas iki taikinio“ (*:neprilėkti*).

2) Veiksmažodžių be priešdėlių vediniai:

a) be balsių kaitos: *bėgis* „bėgimas; eiga (laiko); tekėjimas, liejimasis“ (*:bėgti*), *dūkis* „dūkas, siutas; siautimas“ (*:dūkti*), *dūris* „dūrimas“ (*:dūrėti, dūrė*), *grėbis* „grėbimas“ (*:grėbti*), *grūdis* „grūdimojimas, spūstis“ (*:grūsti<s>*), *įris*

„vienas pasiyrimas irklais“ (:trti<s>, yré<si>), *kiřpis* „kirpimas; vienas įkirpimas žirklemis“ (:kiřpti), *kiřtis* „kirtimas, smūgis“ (:kiřsti), *klj̄kis* „klykimas“ (:klj̄kti), *lėkis* „skrydis, lėkimas“ (:lėkti), *pūtis* „pūtimas“ (:pūsti), *siaūtis* „dūkimas“ (:siaūsti), *slėgis* „slėgimas“ (:slėgti), *spj̄rys* „spyrimas“ (:spj̄rti, spj̄rė), *sprūdis* „sprūdimas; (geol.) sluoksnių pertrūkimas ir paslinkimas“ (:sprūsti), *stūmis* „(pa)stūmimas“ (:stūmti, stūmė), *šōkis* „šuoelis; pagal muziką šokamas žaidimas“ (:šōkti), *švilpis* „švilpimas“ (:švilpti), *traūkis* „traukimas, pūtimas“ (:trūkti), *tūžis* „pyktis“ (:tūžti), *ūžis* „ūžesys, ūžimas“ (:ūžti), *vėmis* „vėmimas“ (:vėmti), *viřtis* „virtimas, griuvinimas“ (:viřsti), *žnybis* „įžnybimas“ (:žnybti);

b) su balsių kaita: *čiužis* „čiuožimas, čiaužimas“ (:čiuožti), *guōlis* „gulėjimas, miegas“ (:gulėti), *knj̄sis* „knisimas“ (:knsti), *lj̄žis* „lyžtelėjimas“ (:ližėti), *skrj̄dis* „skridimas“ (:skrj̄sti), *smūgis* „staigus, stiprus sudavimas, kirtis; ataka; apopleksija“ (:smōgti), *spiūvois* „(nusi)spiovimas“ (:spiāuti), *spūdis* „(pa)spaudimas“ (:spāusti), *sūkis* „sukimas, apsisukimas; svaigulys, sukinyš“ (:sūkti), *šūkis* „1. šauksmas; lozungas, devizas; 2. šuoelis“ (:1. šaūkti; 2. šōkti), *vj̄rys* „1. virimas; 2. vėrimas“ (:1. vj̄rti; 2. vėrti), *žvilgis* „žvelgimas, žvilgsnis“ (:žvelgti).

Kitą nemažą -is galūnės veiksmažodinių vedinių grupę sudaro veiksmo rezultato pavadinimai, pvz.:

1) Veiksmažodžių su priešdėliais vediniai:

į-, im- a) be balsių kaitos: *įdubis* „įdubimas, įlinkis“ (:įdūbti), *įkirtis* „įkirtimo vieta, įkirstinė žaizda“ (:įkiřsti), *įlinkis* „įdubusi paviršiaus dalis; vingis“ (:įliņkti), *įlūžis* „įlūžimas, įlūžusi vieta“ (:įlūžti), *įpuolis* (*tūmpuolis*) „įdubis“ (:įpūlti), *įsalis* „įsaldumas, įsalimas“ (:įsālti), *įskiepis* „įskiepijamoji šakelė ar pumpuras“ (:įskiēpyti);

b) su balsių kaita: *įgūdis* „kartojimu įgytas sugebėjimas, įpratimas“ (:įgūsti), *įprotis* „papratimas, įprastas dalykas“ (:įprāsti), *įrajis* (į-) „įrytas daiktas“ (:įryti), *įšolis* „pašalas“ (:įšālti);

iš- a) be balsių kaitos: *išaugis* „augimo rezultatas, kiek paaugta; augumas, ūgis; navikas, auglys“ (:išāugti), *išdirbis* „tai, kas išdirbta, baigta produkcija“ (:išdirbti), *išlinkis* „išlinkimas, išlinkusi vieta, vingis“ (:išliņkti), *išlošis* „kas išlošta, laimėjimas“ (:išlōšti);

b) su balsių kaita: *iškyšis* „(iš)kyšulys“ (:iš<si>kāsti), *išmilžis* „primelžto pieno kiekis“ (:išmélžti), *ištakis* (*ištekis*, *ištekis*) „iš upės ar balos ištekantis upeliukas“ (:išteketi);

po-, pa- a) be balsių kaitos: *pagrāndis* „iš pagrandų iškeptas kepalėlis“ (:pagrāndyti), *pōplūdis* „išplūdęs vanduo“ (:pāplūsti), *pōsakis* „frazė, pasakymas“ (:pasakj̄ti), *pōtyris* „kas patirta, patyrimo rezultatas“ (:patj̄rti, tj̄rė);

b) su balsių kaita: *pāryšis* „ant kaklo nešiojama skepetaitė, pakaklinis“ (:pariřti), *pōjūtis* „pajutimo rezultatas“ (:pajūsti), *pōsūkis* „kelio vingis“ (:pa<si>sūkti);

už-, užu- a) su balsių kaita: *uždarbis* „uždirbti pinigai, pelnas“ (:uždirbti), *uždoris* „uždaroma patalpa; užtvaras“ (:uždaryti), *užsūkis* (*užu-*) „užsukimas, vingis“ (:už<si>sūkti);

b) be balsių kaitos: *užkandis* „valgis, kurį valgo gerdami; kur nors einant įsidedamas valgis“ (:užkāsti);

nuo- a) be balsių kaitos: *núobėgis* „kas nutekėję“ (:*nubėgti*), *núodžiūvis* „čė: nudžiūvimo sumažėjęs svoris“ (:*nudžiūlti*), *núoraudis* „raudonis, paraudimas“ (:*nuraūsti*);

b) su balsių kaita: *núolydis* „nuožulnumas, nuotakuma“ (:*nusilėisti*);

prie- a) be balsių kaitos: *prėpirkis* „pripirkamos kortos (lošiant)“ (:*pri-<si>pirkti*), *prietyris* „patirtis, įgūdis“ (:*priirti,-týrė*);

b) su balsių kaita: *prėkėpis* „užkepamas duonos svoris, palyginus su miltų svoriu“ (:*prikėpti*);

per- a) be balsių kaitos: *pėrlinkis* „įlinkis, nulinkusi vieta“ (:*pėrlinkti*);

b) su balsių kaita: *pėrdoris* „pertvaras“ (:*pėrdaryti*);

są-, sam- a) be balsių kaitos: *sąsiauris* „siaura vandens juosta, jungianti didesnius vandenius“ (:*susiaurėti*);

b) su balsių kaita: *sámbaris* „sudėti daiktai, pinigai“ (:*subėrti*);

at- (su balsių kaita): *átlykis* „likusioji dalis, liekana“ (:*atlikti*);

pra- (su balsių kaita): *pradárbis* „plėšiny, pradirbtas dirvonas“ (:*pradirbti*).

2) Veiksmažodžių be priešdėlių vediniai:

a) be balsių kaitos: *brėžis* „įbrėžimas, randas, žaizda; brūkšny“ (:*brėžti*), *dūris* „dygsnis“ (:*dūrti, dūrė*), *gnỹbis* „gnybimo žymė; kas atgnybta, trupučiu-kas“ (:*gnỹbti*), *grōbis* „kas pagrobta, laimikis“ (:*grōbti*), *kās* „kasimas gilumo per kastuvą“ (:*kāsti*), *kiřpis* „įkirptas, įrėstas ženklas; padarytas nelygumas kerpant plaukus“ (:*kiřpti*), *lūžis* „lūžimo vieta“ (:*lūžti*), *raūsis* „išrausta duobė“ (:*raūsti*), *rúopis* „iš žemių supiltas rūsys per žiemą bulvėms laikyti“ (:*ruōpti*), *skródis* „piūvis, skrodimo vieta“ (:*skrósti*), *sprōgis* „sprogymė, plyšys“ (:*sprōgti*), *sriėgiai* „sraigto įpiovos“ (:*sriėgti*);

b) su balsių kaita: *dōvis* „daviny; išmokama dalis“ (:*dúoti*), *gniūžis* „gniūžulas, gabalas, gniūžtė“ (:*gniūžti*), *kėpis* „kepaišis; su varške ar kanapių pie-nu iškeptas kepinys; vienu sykiu iškeptas duonos kiekis“ (:*kėpti*), *krūvis* „kas įkrauta, krova; atliekamo darbo kiekis; elektros kiekis kūne“ (:*kráuti*), *lỹkis* „liekana, likutis“ (:*likti*), *piūvis* „įpiovimas, perpiovimas“ (:*piáuti*), *riñtis* „įren-timas, rantis; sriegis; sienoje užrentimas sąsparai“ (:*rėsti*), *šniūkis* „uostomo tabako žiupsnis“ (:*šniáukti*), *tėpis* „tiriamos medžiagos sluoksnelis, užteptas ant stiklo, tepinėlis“ (:*tėpti*), *tỹnis* „sutinimas, patinimas“ (:*tinti*).

Retesni yra veiksmažodinė ypatybės turėtojų pavadinimai, kurie, paprastai, daromi (be šaknies balsių kaitos) iš veiksmažodžių, neturinčių prieš-dėlių. Šios grupės vediniai dažniau yra menkinamosios reikšmės ir turi dviejų giminių formas (šalia yra vartojamos galūnės -ė daiktavardžių moteriškosios giminės formas). Pavyzdžiui:

klięždis,-ė „kas iškleręs, išklībęs“ (:*klięžti, klięždėti*), *knākis,-ė* „kas per nosį šneka“ (:*knakėti*), *lūzgis,-ė* „nulėpaušis; apsileidėlis, driskis“ (:*lūgzti*), *mizgis,-ė* „nerimtas žmogus, pliuškis“ (:*mizguoti*), *siūris,-ė* „kas pasišiaušęs“ (:*siūrti*), *siūrpis,-ė* „pašiuorpėlis“ (:*siūřpti*), *žliuñbis,-ė* „verksny“ (:*žliuñbti*).

Tačiau tokie vediniai gali būti virtę ir įprastiniais kokių nors gyvių (kartais augalų ar net šiaip daiktų) pavadinimais be menkinamosios reikšmės, turinčiais tik vienos giminės formas, pvz.:

kbbis „varnalėša“ (:*kłbti*), *kliūkis (kliuñkis)* „nusekęs, sugedęs kiaušinis“ (:*kliu<n>kėti*), *krūpis* „rupūžė“ (:*krūpti*), *súopis* „klykis (Butco)“ (:*suōpti*),

šūrpis „ežiagalvis (Sparganium)“ (:šiuřpti), švilpis „juodgalvė sniegena (Pyrrhula pyrrhula)“ (:švilpti).

Nedaug tėra galūnės -is įrankių pavadinimų, pvz.:

1) Veiksmažodžių su priešdėliais vediniai:

už- a) su balsių kaita: uždoris „prieštaisas uždaryti, skląstis, užraktas“ (:uždarýti), užkolis „kaištis“ (:užkálti);

b) be balsių kaitos: užvarstis „batų užvarstomasis raištis“ (:užvárstyti);

pa- a) be balsių kaitos: pąspyris „ramstis“ (:pąspirti,-spýrė);

b) su balsių kaita: pavādis „virvė arkliui vesti“ (:pavėsti);

at- (be balsių kaitos): ātspyris „ramstis“ (:atspirti,-spýrė);

prie- (be balsių kaitos?): prleviržis „pagalys vežimui priveržti“ (:priviržėti, privežti).

2) Veiksmažodžių be priešdėlių vediniai:

a) be balsių kaitos: švilpis „švilpynė“ (:švilpti), velkis „kurpalis, ant kurio tempiama sušlapinta oda“ (:vilkti, velka);

b) su balsių kaita: kįšis „kaištis, skląstis“ (:kįšti), nėšiai „naščiai“ (:nėšti).

Vieną kitą galūnės -is vedinį dar galima skirti prie veiksmažodinių vietos pavadinimų, pvz.:

1) Veiksmažodžių be priešdėlių vediniai:

a) be balsių kaitos: būvis „buvamoji vieta, buveinė“ (:būti), pióvis „piaunamas ar nupiautas pievos, javų plotas“ (:piáuti, pióvė);

b) su balsių kaita: brýdis „brendamoji vieta, brasta“ (:bristi), guólis „gulimoji vieta, migis“ (:gulėti).

2) Veiksmažodžių su priešdėliais vediniai:

nuo- (be balsių kaitos): nuóbėgis „nuolaidi vieta, kuria vanduo nubėga“ (:nubėgti);

pro- (su balsių kaita): prótekis „skylė, pro kurią teka vanduo“ (:pratekėti).

Iš būdvardžių padarytųjų galūnės -is vedinių didžioji pusė yra aiškūs būdvardžių abstraktai. Apie 90% tos reikšmės vedinių šaknies balsiais nesiskiria nuo būdvardžių. Visada būdami antrosios kirčiuotės, tokie vediniai savo priegaide sutampa su tvirtagalės ir trumpinės šaknies ketvirtosios kirčiuotės būdvardžiais, tačiau skiriasi nuo tvirtapradės šaknies būdvardžių, vietoj tvirtapradės priegaidės gaudami tvirtagalę³. Pavyzdžiai:

1) be balsių kaitos:

a) be metatonijos: aītris „aitrumas“ (:aitrūs, aītrų), aňkstis (:aňkstu), biaūris (:biaūru), blógis (:blógas), dróvis (:dróvu), gėltis (:geltas), graūdis (:graūdu), greitis (:greitas), kreivis (:kreivas), kuřtis (:kuřčias), puķis (:puķu), siaūris (:siaūras), skaūdis (:skaūdu), skeřsis (:skeřsas), smailis (:smailų), spařtis (:spařtu), staūbis (:staūbu), sūdris (:sūdrų), suňkis (:suňku), taūsis (:taūsu), tiūgis (:tiūgu), tūštis (:tūščias), vľkris (:vľkru), žvařbis (:žvařbu);

b) su metatonijar drýžis (:drýžas), garđis (:gárdų), geltōnis (:geltōnas), grýnis (:grýnas), jaūnis (:jaūmas), kařtis (:kártų), kiėtis (:kietas), nuógis (:nuógas), pilķis (:pilķas), plóķštis (:plóķščias), raīšis (:raīšas, raīšas), raudōnis (:raudōnas), rūštis (:rūstu), saldīs (:saldų), smulķis (:smulķu), stōris (:stōras), šaltis (:šaltas), tviřtis (:tviřtas), žýdris (:žýdras);

³ Išimtį sudaro pora žodžių, kirčiuojančių priešdėlį: nuóbodis „nuobodumas“ (:nuobodūs), nuóžambis „nuožambumas“ (:nuožambūs).

2) su balsių kaita:

gėris (:gėras), *grōžis* (:gražius), *mōžis* (:māžas), *pjūgis* (:pigūs), *skōnis* (:skanūs).

Likusieji būdvardiniai galūnės *-is* vediniai, paprastai, yra padaryti iš pirmosios linksniuotės (su vns. vrd. galūne *-as*) būdvardžių ir eina būdvardinės ypatybės turėtojų pavadinimais. Jie dažniausiai šaknies balsiais ir priegaidėmis nesiskiria nuo atitinkamų būdvardžių, šalia turi moteriškosios giminės formas ir žymi gyvulius ar žmones pagal jų spalvą ar kokią kitą išorės ypatybę (dažnai — kūno trūkumą). Pavyzdžiui:

bālnis,-ė „balnas galvijas“ (:bālnas), *baūžis,-ė* „baužas (be ragų) galvijais; plikis“ (:baūžas), *biolis,-ė* „baužas galvijais“ (:būolas), *dėglis,-ė* „deglas meitėlis, degla kiaulė“ (:dėglas), *dvylis,-ė* „dvyklas (žalias) galvijais“ (:dvūklas), *gėltis,-ė* „gelčius“ (:gėltas), *ilgis,-ė* „ilgšis“ (:ilgas), *kėršis,-ė* „keršas gyvulys“ (:kėršas), *klyvis,-ė* „šleivys, klišis“ (:klyvas), *laūkis,-ė* „balta kakta ar baltu snukiu gyvulys; plikis“ (:laūkas), *lūtis,-ė* „trumpakojis“ (:lūtas), *paūvis,-ė* „palvas gyvulys“ (:paūvas), *raūbis,-ė* „kas raibas“ (:raūbas), *raūdis,-ė* „raudas gyvulys“ (:raūdas), *rūšis,-ė* „kas raišas“ (:rūšas), *rūšvis,-ė* „kas rusvas“ (:rūšvas), *saūtis,-ė* „sartas arklys, sarta kumelė“ (:saūtas), *striūkis,-ė* „kas trumpas“ (:striūkas), *šėmis,-ė* „šėmas galvijais“ (:šėmas), *šiūvis,-ė* „širvas arklys, širva kumelė“ (:šiūvas), *šlyvis,-ė* „šleivys“ (:šlyvas), *šmūlis,-ė* „baužis“ (:šmūlas), *žlis,-ė* „kas žilais plaukais“ (:žilas), *žlūbis,-ė* „spitris, neregys“ (:žlūbas)⁴.

Retesni ir įvairesni yra panašios reikšmės vediniai, turintieji tik vyriškosios giminės formas ir žymintieji šiaip kokius negyvus daiktus⁵, pvz.:

drūžis „juosta, brūkšnys; dryžas audeklas“ (:drūžas), *gailis* „durpynų augalas stipriu kvapu“ (:gailūs), *gėris* „turtas, gėrybė“ (:gėras), *raudōnis* „burokų sriuba; raudonas obuolys“ (:raudōnas), *kaūščiai* „šiltinė, karštligė; sausros“ (:karštas), *rėtis* „išretintas miškelis“ ir *rėtis* „sietas“ (:rėtas), *skūštis* „skystas daiktas, skystimas“ (:skūštas).

Iš daiktavardžių padarytų galūnės *-is* vedinių yra kur kas mažiau negu iš būdvardžių. Vieni iš jų eina daiktavardinės ypatybės turėtojų pavadinimais, t. y. žymi daiktus ar gyvas būtybes pagal kurią nors į akis krintančią jų dalį ar šiaip kokią daiktiškai suprantamą ypatybę. Pavyzdžiui:

akuūtis,-ė „kas su akuotais“ (:akuotas), *baūzdis* „šliužys (tokia žuvis); drėgnų vietų augalas (Heracleum sibiricum)“ (:barzdà), *gaūris* „kežys (Spergula)“ (:gaurai), *kuūdis,-ė* „kas su kuodu“ (:kuūdas), *plūškis,-ė* „kas su pluskomis, ilgais plaukais“ (:plūškos), *skāris,-ė* „skarmalius“ (:skarà „skarmalas“), *vārpis* „varputis (piktžolė)“ (:vārpa).

Kitų vedinių santykis su pamatiniu žodžiu gali būti gana įvairus ir ne visada aiškiai jaučiamas, pvz.: *ėglis* „kadagys“ (:ėglė), *grūōdis* „dvyliktasis metų mėnuo“ (:grūōdas), *vandēnis* „vandens kipšas“ (:vanduō), *vasāriai* „pietūs“ ir *vasāris* „antrasis metų mėnuo“ (:vāsara).

⁴ Čia priklauso ir daiktavardis *jaūnis,-ė* „jaunesnysis, jauniklis, jaunėlis; jaunas sportininkas“, turintis skirtingą nuo pamatinio būdvardžio *jaūnas* priegaidę. Triskiečiai vediniai *atžagāris,-ė* „kas atbulas, atvirksčias; priešgina“ (:atžagāris), *žabālis,-ė* „spangyš, aklys“ (:žabalus) truputį išsiskiria iš čia minimų pavyzdžių savo kirčiu, kurio vieta nesulampa su atitinkamų būdvardžių kirčio vieta.

⁵ Kai kurie iš jų savo forma bei daryba nesiskiria nuo būdvardžių abstraktų ir gali būti atsiradę iš pastarųjų dėl reikšmės konkretėjimo.

Galūnė *-is* retkarčiais yra vartojama asmenų pavadinimuose, nurodantiuose asmens gyvenamąją vietą ir padarytuose iš tikrinių vietų vardų, plg. *linkūvis, -ė* „linkuvietis“ (: *Linkuvà*), *šedūvis, -ė* „šeduvietis“ (: *Šeduvà*)⁶.

Keletas galūnės *-is* vedinių yra padaryta iš dar kitokių kalbos dalių, daugiausia — iš įvardžių (kai kurie iš jų gali būti siejami ir su atitinkamaisrieveiksmiais), plg.: *kiėkis* „kiek ko yra, kvantitetas“ (: *kiekas, kiek*), *kōkis* „kokybė“ (: *kōks*), *tiekis* „duotasis kiekis, skaičius“ (: *tiekas, tiek*). Iš skaitvardžių padarytų vedinių pavyzdžiu gali eiti *ketvīrtis* „ketvirtadalis“ (: *ketvīrtas*).

Galūnės *-ys* (kuri yra kirčiuotasis galūnės *-is* variantas) vedinių didžioji pusė irgi yra padaryta iš veiksmazodžių. Čia gali būti išskiriamos kelios negausios darinių grupės, pvz.:

Veiksmo rezultato pavadinimai:

1) Veiksmazodžių be priešdėlių vediniai:

a) be balsių kaitos: *glėbys (klėbys)* „kas paimama vienu rankų apkabinimu“ (: *glėbti, klėbti*), *plyšys* „siauras įskilimas, įplyšimas“ (: *plyšti*);

b) su balsių kaita: *ryšys* „ryšulys“ (: *rišti*).

2) Veiksmazodžių su priešdėliais vediniai:

at- (be balsių kaitos): *atspindys* „daikto atvaizdas kokiam nors lygiame paviršiuje; atspindinimo dalyko kopija“ (: *at <si> spindėti*);

pa- (su balsių kaita): *paprotyš* „įprastas gyvenimo ar elgesio būdas, įprotis“ (: *paprasti*).

Veiksmazodinės ypatybės turėtojų pavadinimai:

1) Veiksmazodžių be priešdėlių vediniai:

a) be balsių kaitos: *gylis* „bimbalas, byzdėlė“ (: *gilti, gylė*), *plepys, -ė* „tauskalius, pleškynė“ (: *plepėti*), *vedys* „jaunikaitis“ (: *vėsti*);

b) su balsių kaita: *žynys, -ė* „kas viską žino, atspėja, pranašas; burtininkas, dvasininkas“ (: *žinoti*).

2) Veiksmazodžių su priešdėliais vediniai:

(be balsių kaitos) *neregys, -ė* „aklas žmogus“ (: *neregėti*).

Įrankių pavadinimai (be priešdėlių):

1) be balsių kaitos: *drėškys* „prietaisas žymėti sienojų suleidimams, stantant trobą“ (: *drėksti*), *spyrys* „ramstis“ (: *spirti, spyrė*), *stabdys* „stabdomasis prietaisas“ (: *stabdyti*);

2) su balsių kaita: *ryšys* „raištis“ (: *rišti*).

Veiksmazodžių abstraktai (dažniausiai — oro atmainų pavadinimai, su priešdėliais):

at- (su balsių kaita): *atlydys* „atodrėkis“ (: *at <si> lėisti*), *atšolys* „atšalimas, šalna“ (: *atšalti*);

pa- (be balsių kaitos): *pamurys* „rudens ar pavasario kelių pabiurimas“ (: *pamūrti*).

Iš būdvardžių padarytieji galūnės *-ys* vediniai eina būdvardinės ypatybės turėtojų pavadinimais. Jie beveik visi yra padaryti iš ketvirtosios

⁶ Šitokia daryba tepažįstama vidurio Lietuvoje (labiau į šiaurę). Tačiau ir čia plačiau yra vartojami tos reikšmės priesaginiai dariniai (daugiausia su priesaga *-ietis*), o galūnės *-is* vedinius įprasta vartoti tik šalia kai kurių vietovardžių, ypač turinčių priesagą *-uva* (plg. dar *ragūvis*: *Raguva*, bet ir *baisogālis*: *Baisogala*).

kirčiuotės būdvardžių (dažniausiai priklausančių pirmajai linksniuotei) ir nuo pastarųjų nei šaknies balsiais, nei priegaide nesiskiria⁷. Pavyzdžiui:

aklỹs,-ė „neregys, žabalius“ (: *āklas*), *bailỹs,-ė* „baikštuolis“ (: *bailũs*), *greblỹs,-ė* „šveplys“ (: *grēblas*), *kleivỹs,-ė* „kreivakojis, šleivys“ (: *kleĩvas*), *kvailỹs,-ė* „kvailas žmogus“ (: *kvāilas*), *laukỹs* „cinoris (juodas, balta kakta vandens paukštis)“ (: *laukas*), *mišrỹs,-ė* „hibridas“ (: *mišrũs*), *šnairỹs,-ė* „kas šnairas, žvairys“ (: *šnaĩras*), *vėblỹs,-ė* „šveplys“ (: *vēblas*), *žėbrỹs,-ė* „kas žėbras“ (: *žēbras*), *žvairỹs,-ė* „žvairakis“ (: *žvaĩras*).

Panašiai iš daiktavardžių padarytieji tos galūnės vediniai, paprastai, eina daiktavardinės ypatybės (dažniausiai išorinės) turėtojų pavadinimais, pvz.:

gaurỹs,-ė „gauruočius“ (: *gaurāi*), *kuodỹs* „kuoduotasis vieversys“ (: *kuōdas*), *lukštỹs* „sumuštas kiaušinis, kiužis“ (: *lũkštas*), *slakỹs* „upėtakis“ (: *slākas*), *žirklỹs* „toks vabalėlis (Forficula auricularia)“ (: *žĩrklės*); vidinę ypatybę iškelia *sapnỹs,-ė* „kas ką daro kaip sapne, išsiblaškęlis“ (: *sāpnas*).

Lyg atskirą pogrupį čia sudaro vėjų pavadinimai pagal pasaulio šalis:

pietỹs „pietų vėjas“ (: *piētũs*), *rytỹs* (: *rytai*), *šiaurỹs* (: *šiāurė*) ir *žiemỹs* (: *žiemiai*).

Galūnės -as vediniai

Galūnė -as yra viena iš pačių darijų daiktavardžių galūnių: su ja yra sudaryta arti 19% visų dabartinės lietuvių kalbos galūnių darybos daiktavardžių. Išskyrus keletą būdvardinių vedinių, visi kiti šios galūnės daiktavardžiai yra padaryti iš veiksmazodžių.

Stambiausią grupę, apimančią ne mažiau kaip pusę visų veiksmazodinių vedinių, sudaro veiksmo rezultato (kartais — tik šiaip objekto, į kurį nukreiptas veiksmas) pavadinimai. Pavyzdžiui:

1) Veiksmazodžių su priešdėliais vediniai:

ĩ-, *in-* a) be balsių kaitos: *ĩbraukai* „raštai, kuriais užkraunami šulų tarpai sienoje; uniformos spalvoti įsiuvai, kantai“ (: *ĩbraũkti*), *ĩdaras* (*ĩdaras*) „kimštinys, faršas“ (: *ĩdarỹti*), *ĩmainas* „mainais gautas daiktas; priedas prie maino“ (: *ĩmainỹti*), *ĩmaišas* „įmaišyta duonos ar ragaišio tešla; raugas, užminkalas; priemaiša“ (: *ĩmaišỹti*), *ĩpinas* (*ĩpinas*) „kaspinas“ (: *ĩpinti*), *ĩrašas* „kas įrašyta, užrašas, antrašas“ (: *ĩrašỹti*), *ĩspaudas* „įspausta žymė“ (: *ĩspāusti*), *ĩšalas* „pašalas“ (: *ĩšālti*), *ĩtaisas* „kas įtaisyta, prietaisas“ (: *ĩtaisỹti*);

b) su balsių kaita: *ĩkaitas* „įkeistas daiktas, mainas; užstatas“ (: *ĩkēisti*), *ĩnaras* „pirštinė, įmaunama į kitą pirštinę; įmegztas raštas; viržis, pakanktė“ (: *ĩnērti*), *ĩnašas* „vertingas laimėjimas, indėlis“ (: *ĩnēsti*), *ĩnkilas* „įkeltas medyje namelis paukščiams ar avilys bitėms vilioti“ (: *ĩkēlti*), *ĩntarpas* „infiksas; tarpinis sluoksnis“ (: *ĩ<si>teĩpti*), *ĩsagas* „įsegtas daiktas“ (: *ĩsēgti*);

pa- a) be balsių kaitos: *pādaras* „kas padaryta, sukurta“ (: *pādarỹti*), *pāgrandāi* „tešlos išgrandos“ (: *pāgrāndyti*), *pāmušas* „pamušalas“ (: *pāmūsti*), *pāpildas* „vanduo ar šiaip koks skystis, kuriuo puodas papildomas verdant“

⁷ Išimtytis: *aukštỹs* (*auškštĩ*) „kortų dama, galvinis“ (: *āukštas*), *luošỹs* (*luošĩ*), -ė „kas luošas“ (: *lūošas*).

(:papildyti), pāritas „kas po kuo paritama, padēlys“ (:paristi), pāstatas „statinys: trobesys“ (:pastatīti), pāšalas „žemēs įšalimas“ (:pašālti), pāšildas „sušildytas: apklotas, pasiimamas einant gulti į šaltą kambarį“ (:pašildyti), pāveldas „kultūros ar buities paveldėtas dalykas, palikimas; organizmo paveldėtų savybių visuma“ (:paveldėti);

b) su balsių kaita: pākaitas „kuo kas pakeičiama“ (:pakeīsti), pālankas „drabužio palenkimas“ (:paleñkti), pāsagas „apatinis sijonas; po arklio kanopa segama lenkta geležis“ (:pasėgti), pāšvaitas „šviesulys, šviesos dėmė fotografijos nuotraukoje“ (:pašviēsti), pavalikai „tokie pakinktai“ (:paviłkti);

už- a) be balsių kaitos: užkaras „atara“ (:užārti), užkalas „ant rogių stipinų užkalamas medis, kad balžienai geriau laikytųsi“ (:užkālti), užmaišas „užmaišyta duona“ (:užmaišyti), užperas „užperėtas kiaušinis“ (:užperėti), užpilas „kas ant ko užpilta, antpilas“ (:užpīlti), užraitas „užraitytas ko nors galas“ (:užraityti, užriēsti), užrašas „rašas, antrašas; (dgs.) užsirašomos pastabos, atsiminimai“ (:užrašyti), užtaisas „šovinio vamzdyje esanti greitai deganti ar sprogstamoji medžiaga“ (:užtaisyti);

b) su balsių kaita: uždrabas „kas uždrebiamas ant viršaus“ (:uždrēbti, uždrībti), užlaidas „stogo užleidimas (iš galo); klojimo ar daržinės priangis“ (:užlāisti), užlankas „užlenkiama skardinių daiktų siūlė, falcas“ (:užleñkti), užpalas „ledo antrūgos, amburgos, ampalas“ (:užpīlti);

ap- a) su balsių kaita: apdagas „nudegimo žaizda“ (:apdėgti), apgamas „įgimta kūno žymė, intapas; apsigimimas, išvaizda“ (:apsigimti), aplankas „rogių balžienas; kepurės graižas; aplankalas, viršeliai“ (:apleñkti), aptvaras „aptverta ganykla, žardis“ (:aptvėrti), apvadas „apsiuvimas, apylanka; miesto sienos, pilies tvora“ (:apvėsti);

b) be balsių kaitos: apkepas „pudingas“ (:apkėpti), apsiuvas „drabužio pakraščio apsiuvimas; spragilo siaustuvės ar buožės galo apsiuvimas oda“ (:apsiūti, -siūvo), apšalas „lijundra, apskardas“ (:apsālti);

prie-, pri- a) be balsių kaitos: prielipas „kas prie šono prilipinama, verpiant prie siūlo prisukama drieka“ (:prilīpti, prilipyti), prierašas „papildomas prirašymas gale teksto“ (:prirašyti), priestatas „pristatytas prie kokio trobesio pastatas“ (:pristatyti), prietaisas „aparatas“ (:pritaisyti);

b) su balsių kaita: prienaras „prie kojinių ar drabužio prinertoji nauja dalis“ (:prinėrti), prisūkas „pūlinys“ (:prisūkti);

at-, ata- a) be balsių kaitos: atliekas „atliekalas, liekana“ (:atīkti), ātraitas „rankovės, kelnių atlankas“ (:atraityti, atriēsti), atskaras „kas atskarė, spurgas“ (:atskūrti), ātspaudas „įspaudimo žymė; naujai atskirai perspausdintas dalykas“ (:at <si> spāusti);

b) su balsių kaita: atāvaras „upės giluma, akivaras; neužšalanti, atsivėrusi vieta upėje, ežere; klampynė“ (:atsivėrti), ātlaikas „liekana, likutis, atmata“ (:atīkti);

pra- a) be balsių kaitos: prākasas „griovys, perkasas“ (:prakāsti), prarēžas „kelnių, sijono ar kito drabužio praskėlimas“ (:prarēžti), praskiēpas „tarpas tarp ko nors, praskyrimas; prarēžas; praskalas“ (:praskiēpti);

b) su balsių kaita: prāskalas „lazda su praskeltu galu“ (:praskēlti), prastūkas „kelyje išsukta, išvažinėta duobė, pravėža“ (:prastūkti);

ant-, *am-* a) be balsių kaitos: *añpilas* „saiko kaupas; kas ant uogų ar žolių užpilta, užpylus gautas gėrimas; užpiltas kelio sluoksniu“ (: *antpilti*), *añsiuvas* „prisiūtas drabužio pagražinimas ar laipsnio ženklas“ (: *antsiūti*, *-siūvo*), *añstatas* „kas ant ko yra statoma ar pastatyta; visuomenės pažiūros bei institucijos“ (: *antstatyti*);

b) su balsių kaita: *añpalas* „užpalas“ (: *antpilti*);

per- a) be balsių kaitos: *pėrdaras* „pertvaras, sienelė“ (: *pėrdaryti*), *pėrkasas* „griovys, kanalas; ežero seklumose iškasta duobė žuvims gaudyti“ (: *pėrkasti*);

b) su balsių kaita: *pėrkolas* „užtvara žuvims gaudyti“ (: *pėrkalti*);

iš- a) be balsių kaitos: *išlaužas* „vėtraluža, išvarta; plėšiny s kirtimų vietoje“ (: *išlaužti*), *išrašas* „teksto ištrauka“ (: *išrašyti*);

b) su balsių kaita: *išnaršai* „ikrai; išneršti žuvų kiaušinėliai vandenyje“ (: *išneršti*);

nuo- (be balsių kaitos): *núorašas* „kopija“ (: *nurašyti*), *núospaudas* „atspaudas“ (: *nuspáusti*), *núoviras* „nuoviralas“ (: *nuvirti*);

są-, *san-*, *sam-* a) be balsių kaitos: *sámalas* „vasarai sumaltų miltų atsarga“ (: *sumálti*), *sámpilas* „supilta miltų, javų ir kt. atsarga; supiltas kaubury“ (: *supilti*);

b) su balsių kaita: *sámatas* „virvelė ar šikšnelė pavalkams suveržti pakinkius“ (: *sumėsti*).

2) Veiksmažodžių be priešdėlių vediniai:

a) be balsių kaitos: *brizgas* „kas atbrizgęs, skarmalas, skarulys“ (: *brizgti*), *draikāi* „išdraikyti šiaudai ar šienas, padraikos; kraikas, pakratai“ (: *draikyti*), *gráužas* „kas apgraužta, graužtas“ (: *gráužti*), *grūzdas* (*grūzdas*) „degėšiai; narsytinis, žagarėlis“ (: *grūzti*, *grūzda*; *gruzdėti*, *grūzda*), *ižškas* „ieškiny“ (: *ieškoti*), *kaūpas* „kas sukaupta, kaubury; viršum žemės supiltas daržovių rūšys“ (: *kaūpti*), *liėkas* „liekana, atlaikas“ (: *likti*, *liėka*), *maigāi* „padraikos, sudraikyti šiaudai“ (: *maigyti*), *pašas* „nukulti miežių akuotai“ (: *paisyti*), *pėras* „bičių ar kitų vabzdžių auginamas kiaušinėlis; perimas kiaušinis“ (: *pėrėti*), *plėkaī* „pelėšiai“ (: *plėkti*), *raizgāi* (*raizgai*) „kilpos paukščiams gaudyti“ (: *raizgyti*), *rañgas* „ringė; (dgs.) rangyti papuošalai“ (: *rangyti*), *raūkas* „maišo ar sūrmaišio surauktoji vieta; (dgs.) storasis sūrio galas“ (: *raūkti*), *spirgas* „spirginys, kresna“ (: *spirgti*, *spirgėti*), *spuraī* „atskarę audeklo galai, brizgai“ (: *spūrti*), *tāšas* „aptašytas pagalys, rąstelis“ (: *tašyti*), *vařvas* „lašas“ (: *varvėti*), *vātulas* „gumulas, suvatulotas daiktas“ (: *vātulti*, *vātuloti*);

b) su balsių kaita: *blaškaī* „išblokštų javų grūdai; išblokšti rugių ar kviečių pėdai“ (: *blōkšti*), *braizgas* „atbraizga, skarulys“ (: *brizgti*), *brúožas* (*braižas*) „brūkšnys, ruožas“ (: *brėžti*), *grandāi* „tam tikros lubos, grįslai; šakų, žabų paklotai po javais“ (: *grįsti*), *grūžas* „nuograuža“ (: *gráužti*), *kařpas* „užkirtimas rąste, rantas“ (: *kiřpti*), *māzgas* „surišimas, sumezgimo vieta“ (: *mėgzti*), *nařšas* „žuvų ikrai“ (: *neřsti*), *rañtas* „įrentimas, įpiautas ženklas“ (: *rėřti*), *skliñbas* „atsklembta duonos riekė per kampa“ (: *skleñbti*), *skvařbas* „praskverbta vieta, grežiny“ (: *skveřbti*), *tvānas* „patvinęs vanduo“ (: *tvinti*).

Antrąją veiksmažodinių galūnės *-as* vedinių grupę sudaro įrankių bei priemonių pavadinimai, pvz.:

1) Veiksmažodžių su priešdėliais vediniai:

pa- a) be balsių kaitos: *pablizgāi* „kuo kas pablizginama, blizgučiai, blizgalai“ (: *pablizginti*), *pākabas* „kablų drabužiui pakabinti, pakabinoklis“ (: *pakabinti*), *pākalas* „pleištas“ (: *pakālti*), *pāpustas* „pustyklė, diržas skustuvui papustyti“ (: *papustyti*);

b) su balsių kaita: *pākilas* „ilga kartis sunkumams kilnoti“ (: *pakēlti*), *pāsparas* „priemonė kam paremti, paspirti; paramstis“ (: *paspirti*), *pāšvaitas* „kuo pasišviečiama, pasipuošiama, papuošalas“ (: *pa<si>šviešti*);

už- a) be balsių kaitos: *užbraukas* „jaujos kartis, kuri dedama prilaikyti iš šono sudžiautiems linams“ (: *užbraukti*), *užkabas* „durų kablų“ (: *užkabinti*), *užmovas* „makštis ant ko nors užmauti“ (: *užmāuti, -mōvė*), *užraukas* „virvelė ar siūlas kam suraukti“ (: *užraukti*), *užšovas* „prietaisas durims ar vartams užšauti“ (: *užšāuti, -šōvė*), *užvožas* „viršus kam užvožti, dangtis“ (: *užvōžti*);

b) su balsių kaita: *užsagas* „prietaisas užsegti“ (: *užsēgti*);

ap-, apy-, api- a) be balsių kaitos: *āpavas* „avalynė, apsiavimas“ (: *ap<si>-aūti*), *āpđaras* „drabužis; apkaustymas“ (: *apđaryti*), *āpđaubas* „gaubias“ (: *apđaubti*), *āpvōžas* „kuo kas apvožiama“ (: *apvōžti*);

b) su balsių kaita: *apývaras (apđvaras)* „vyžų ar naginių virvelė“ (: *apvėrti*); *ant-* (be balsių kaitos): *antspaudas* „įrankis tam tikram ženklui spausti“ (: *antspausti*), *añtvōžas* „viršus, dangtis“ (: *antvōžti*);

at- (be balsių kaitos): *ātlošas* „atrama, atkaltė“ (: *at<si>lōšti*), *ātmušas* „geležinkelio galo atrama vagonams sulaikyti“ (: *atmūšti*);

pra- (be balsių kaitos): *prākalas* „įrankis skylei prakalti; skylmušys“ (: *pra-kālti*), *prākuras* „kuo ugnis prakuriama (skalelės, skiedros, tošelės)“ (: *prakūrti*);

į- (be balsių kaitos): *įkurai* „malkos ugniai prakurti“ (: *įkūrti*);

san- (be balsių kaitos): *sānkabas* „sukabinamasis prietaisas“ (: *sukabinti*).

2) Veiksmažodžių be priešdėlių vediniai:

a) be balsių kaitos: *čiulpas* „čiulpikas, guminis spenys“ (: *čiulpti*), *jūngas* „pakinktas jaučiams jungti, kinkyti; spragilo raištis“ (: *jūngti*), *kraipas* „įrankis piūkle dantims kraipyti (takui išvesti)“ (: *kraipyti*), *pūstas* „papustas“ (: *pustyti*), *spaūdas* „štampos“ (: *spāusti*), *šluōstas* „skepeta šluostyti, mazgotė“ (: *šluostyti*), *výstas* „vystyklas“ (: *výstyti*), *žniāugas* „žviglius, brūzgulis“ (: *žniāugti*);

b) su balsių kaita: *kaišas* „stumdoma kartis spragai užkišti“ (: *kīšti*), *raišas* „raištis“ (: *rīšti*), *smaigas* „smaigtis, baslys; iešmas“ (: *smeigti*), *švaitas* „prožektorius“ (: *šviešti*), *valkas* „kailiamautis“ (: *vilkti*), *vařpas* „gairė kam užbesti, užvarpyti“ (: *vėřpti*).

Galūnės *-as* veiksmažodžių abstraktai dažnai jau yra įgiję šiek tiek konkretumo ir pasitaiko, palyginti, kiek rečiau negu kitų iki šiol minėtų galūnių veiksmažodinių vedinių tarpe, pvz.:

1) Veiksmažodžių be priešdėlių vediniai:

a) be balsių kaitos: *dūkas* „siutimas, šėlimas“ (: *dūkti*), *dvōkas* „smarvė“ (: *dvōkti*), *juōkas* „juokimasis“ (: *juōktis*), *kiviřčas* „barnis, nesutikimas, ginčas“ (: *kiviřčytis*), *klaikas* „baimė, išgąstis“ (: *klaikti* „baugu darytis“), *kliedas* „kliedėjimas, kliedesys, klejojimas“ (: *kliedėti*), *nōras* „norėjimas“ (: *norėti*), *pēnas* „penėjimas“ (: *penėti*), *skuñdas* „skundimasis, nepasitenkinimo pareiškimas“ (: *skūstis*), *šėlas* „šėlimas, siutas“ (: *šėlti*), *širdai* „pyktis, barnis“ (: *šiřsti*), *šnižđas* „šniž-

dėjimas, šnibždama kalba“ (:šnibždėti), šūtas „šutinimas, karštis“ (:šūsti), traūkas „trauksmas, skersvėjis“ (:traukti), žādas „žadėjimas“ (:žadėti);

b) su balsių kaita: kvāpas „kvepėjimas, aromatas“ (:kvepėti), nařtas „nirtulys, užsispyrimas“ (:niřsti „ožiutuotis“).

2) Veiksmažodžių su priešdėliais vediniai:

ap- (be balsių kaitos): aplankai „ap(si)lankymas“ (:ap<si>lankyti), āpsakas „pasakojimas“ (:apsakyti), āpžadas „pasižadėjimas ką padaryti“ (:apsižadėti);

at- a) be balsių kaitos: ātklausas „atsiklausimas prekyboje; (dgs.) atsiklausimas dėl sutikimo priimti piršlius“ (:atsiklausti), ātsakas „atsakymas“ (:atsakyti);

b) su balsių kaita: ātkvapās „atsikvėpimas, oro gavimas“ (:atsikvėpti);

į- a) be balsių kaitos: įžadās „pasižadėjimas, apžadas“ (:įsižadėti);

b) su balsių kaita: įgaidās „įsigeidimas“ (:įsigėsti);

ne- (be balsių kaitos): nėrimās „ramybės nebuvimas“ (:nerimti);

nuo- (su balsių kaita): nuovadas „nutekėjimas, nubėgimas“ (:nuvėsti);

pa- (be balsių kaitos): pavūdas „pavydėjimas, pavyduliavimas“ (:pavydėti);

pri- (be balsių kaitos): prižadās „prižadėjimas, pažadas“ (:prižadėti);

už- (su balsių kaita): užgaidās „įnoris, geismas“ (:užsigėsti).

Iš likusių -as galūnės veiksmažodinių vedinių kiek ryškiau dar išsiskiria veikėjų ir veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimai (antrosios reikšmės daiktavardžiai dažnai būna bendrosios giminės), pvz.:

1) Veiksmažodžių be priešdėlių vediniai:

a) be balsių kaitos: krāpštas „kas mėgsta smulkų darbą; kas ilgai krapštosi, čiupna“ (:krapštytis), pāistas „kas niekus kalba, sapalis“ (:pāistyti) sārģas „kas sergi, saugo; lytlauža“ (:sėrgėti), saūģas „toks futbolo ar ledo ritulio žaidėjas“ (:sāugoti), šniūras „kas sušniuręs, snudas“ (:šniūrti), švaistas „kas švaistosi, vėjaviaikis“ (:švaistytis), ūkas „baublys, būkas“ (:ūkti), žvaļģas „karys, paskirtas žvalgyti priešo ar vietos; miškų prižiūrėtojas; (dgs.) ūkvaizdžiai“ (:žvalgyti)⁸;

b) su balsių kaita: nāras „žmogus, atliekantis povandeninius darbus; narūnas (vandens paukštis)“ (:nėrti), šliūžas „moliuskų rūšis“ (:šliaūžti).

2) Veiksmažodžių su priešdėliais vediniai:

pa-, po- (be balsių kaitos): pagyřas „pagyrūnas“ (:pasigirti, -gyrė), paļyda „palydovas (per senoviškas vestuves, laidotuves ir kt.)“ (:palydėti), pōjuoka „pajuokėjas“ (:pajuokti);

prie- a) be balsių kaitos: priekaras „prisikoręs, neatsitraukiantis, įkyrus draugas“ (:prisikārti);

b) su balsių kaita: prievaizdas „prižiūrėtojas“ (:priveizdėti);

už- a) be balsių kaitos: užvadas „pavaduotojas“ (:užvaduoti);

b) su balsių kaita: užvaizdas „prievaizdas“ (:užveizdėti);

iš- (be balsių kaitos): išdaras „iškastruotas gyvulys, skapas“ (:išdaryti);

pra- (su balsių kaita): prānašas „ateities skelbėjas“ (:pranėšti).

⁸ Kai kurie šios grupės daiktavardžiai, susiję su garsažodiniais veiksmažodžiais, neturi pastariesiems būdingų priesagų, plg. krizas „kas nuolat krizena, juokiasiai“ (:krizėnti), mėkas „mėkčius, meklys“ (:mekėti, mekėnti, meknėti), vėkas „t. p.“ (:veksėti, vekčioti).

Visai nedaug tėra galūnės -as veiksmožodinių vedinių, kuriuos būtų galima skirti prie vietos pavadinimų (visi jie turi priešdėlius ir savo šaknies balsiais skiriasi nuo veiksmožodžių), pvz.:

at(a)- : *atābradas* (*ātbradas*) „negili vieta, kur galima bristi, sekluma“ (: *atbristi*);

nuo- : *nuotakas* „upės baseinas; nutekamasis griovys“ (: *nutekėti*);

per- : *pėrvalkas* „sausuma, per kurią pervelkami laivai“ (: *pėrvoikti*).

Kaip jau buvo minėta, šalia gausių veiksmožodinių vedinių yra vos keletas galūnės -as daiktavardžių, kurie gali būti siejami su būdvardžiais. Jie, paprastai, turi būdvardžių abstraktų reikšmę, plg. *āpstas* „apstumas, gausumas“ (: *apstūs*), *āstas* „atstumas, nuotolis“ (: *atstūs*), *gōdas* „godumas, godulystė“ (: *godūs*), *nařsas* „narsa, drąsa“ (: *narsūs*), *tvaņkas* „tvankumas“ (: *tvankūs*, bet šalia ir *tveņkti* <*s*>); iš kitokių darinių plg. *aūkštas* „antlubis; gyvenimas, ctažas“ (: *āukštas*).

Galūnės -ė vediniai

Šios galūnės vediniai sudaro beveik 9% visų žinomesnių daiktavardžių, šiuo metu laikomų galūnių dariniais. Daugiau negu pusė galūnės -ė vedinių darybiškai siejasi su veiksmoždžiais, likusieji — su vardažodžiais.

Iš veiksmožodžių padarytieji šios galūnės daiktavardžiai gal kiek labiau yra linkę leksikalizuotis negu anksčiau aptartų galūnių dariniai (net ir galūnės -as, kur šis polinkis irgi stiprokas). Tad tokių daiktavardžių, kurių reikšmė, išplaukianti iš jų darybos, šiandien jau yra gerokai išblukusi, nustelbta individualios leksinės reikšmės ir sunkiai suvokiama, tačiau kurie dar nėra visai supaprastėję ir dar gali būti skiriami prie galūnių darybos daiktavardžių, čia yra, palyginti, daugiau negu kitų galūnių darinių tarpe⁹. Vis dėlto daugumos galūnės -ė veiksmožodinių vedinių darybinė reikšmė tebėra daugiau ar mažiau aiški, ir jie gali būti skirstomi į smulkesnes grupes panašiai kaip ir kitų galūnių dariniai.

Pagal darinių skaičių pirmoji vieta čia tenka veiksmo rezultato pavadinimams, pvz.:

1) Veiksmožodžių be priešdėlių vediniai:

a) be balsių kaitos: *dūbė* „įdubimas“ (: *dūbti*), *grēbstės* „nuogrėbos, stambūs pelai“ (: *grēbstyti*), *gremžė* „lietaus vandens išgraužtas griovys“ (: *gremžti*), *gūžė* „kopūsto galva“ (: *gūžtis*), *kūlė* „kuliamieji javai“ (: *kūlti*, *kūlė*), *lūžė* „lūžtvė“ (: *lūžti*), *nārplė* „kilpa, paspendžiama kiškiams“ (: *nārplioti*), *pynė* „nupinta juosta“ (: *pinti*, *pynė*), *pliūrė* „skystas purvas“ (: *pliūrti*), *riekė* „nuo kepalo atpiautas plonas duonos gabalas“ (: *riekti*), *skrōdė* „vandens išneštas griovys ar duobė; gili provėža“ (: *skrōsti*), *šliuozė* „šliūžė, šliuozimo pėdsakas“ (: *šliuozėti*), *trynė* „pritrinta pūslė, nuospauda, sąvėlė“ (: *trinti*), *troškė* „troškintos bulvės“ (: *troškėti*, *troškinti*), *žliogė* „čiurkšlė“ (: *žliogti*);

b) su balsių kaita: *brydė* „bridimo pėdsakas, šliūžė“ (: *brlsti*), *čiūžė* „šliūžė“ (: *čiaūžti*).

⁹ Turima galvoje tokie pavyzdžiai, kaip *garbė* „šlovė, geras vardas“ (: *lgeřbti*), *rietė* „ratelio spūltė; prietaisas vielai, laižui suvynioti“ (: *risti*, *rietėti*), *sāmonė* „sugebėjimas galvoti, įsisąmoninta būtis“ (: *sumanyti*), *vėžė* „provėža“ (: *vėžti*, *vaziuoti*) ir pan.

2) Veiksmazodžių su priešdėliais vediniai:

per- (su balsių kaita): *pėrmėtė* „klaida, padaryta siūlus metant ant mestuvų, perlanka; svirties permata“ (:pėrmesti);

pra- (su balsių kaita): *prāmonė* „prasimanymas, pramoga“ (:pra<si>manyti);

sq- (be balsių kaitos): *sąvėlė* „nuospauda; atmirkę nešvarumai, kurie veliasi, trinant odą“ (:suvėlti).

Veiksmazodinės ypatybės turėtojų pavadinimai (kartu su retais veikėjų pavadinimais), paprastai, yra daromi iš veiksmazodžių, neturinčių priešdėlių, ir be šaknies balsių kaitos, pvz.:

blžgė „saulažuvė; neripnta moteris, pliuškė“ (:blizgėti), *čirškė* „rėksnys, čirškynė; sausa pušies ar eglės šakelė, spyglys“ (:čirkšti), *gaudė* „mėšlinė muse-lė“ (:gaūsti), *glėbė* „kazlėkas“ (:glėbti), *krūpė* „rupūžė“ (:krūpti), *kvākšė* „pe-rekšlė, kvaksinti višta“ (:kvaksėti), *skėtė* „toks ketursparnis vabzdys, žirgelis“ (:skėsti), *slaužė* „ligonių slaugytoja“ (:slaugyti), *snaūdė* „kiaulpienė“ (:snausti), *spjgsė* „maža, vos spygsinti lempelė be cilindro“ (:spjgsėti, spjgsėti), *spjgsė* „t. p.“ (:spjgsėti), *šiaušė* „kas šiaušiasi, pasipūtėlis, pikčiurna“ (:šiaušti), *šiūrė* „tokia kerpė (Cladonia)“ (:šiūrti), *žībė* „maža, be stikliuko lempelė“ (:žibėti)¹⁰.

Tolimesnę galūnės -ė vedinių grupę sudaro veiksmazodžių abstrak-tai, pvz.:

1) Veiksmazodžių be priešdėlių vediniai:

a) be balsių kaitos: *bėgė* „bėgsena“ (:bėgti), *mynė* „linų mynimo metas, mynimas“ (:minti, mynė), *puikė* „puikybė, išdidumas“ (:puikti), *sopė* „skaudė-jimas, sopulys“ (:sopėti), *šėrė* „liuoba, šėrimas“ (:šėrti, šėrė), *višės* „viešėji-mas, viešnagė“ (:viešėti);

b) su balsių kaita: *mōlė* „malimas“ (:mālti), *orė* (ōrė) „arimas“ (:ārti).

2) Veiksmazodžių su priešdėliais vediniai:

į- (be balsių kaitos): *įkūrės* „įkurtuvės“ (:į<si>kūrti, -kūrė);

iš- (su balsių kaita): *išmonė* „išmanymas, supratimas“ (:išmanyti); plg. ir *neišmonė* „neišmanymas“ (:neišmanyti);

nuo- (be balsių kaitos): *nuomonė* „numanymas, nuovoka“ (:numanyti);

per- (be balsių kaitos): *pėrgalė* „laimėjimas, priešų nugalėjimas“ (:pėr-galėti).

Maždaug tiek pat daiktavardžių turi paskutinioji galūnės -ė veiksmazodinių vedinių grupė, į kurią įeina įrankių pavadinimai, pvz.:

1) Veiksmazodžių be priešdėlių vediniai:

a) be balsių kaitos: *dildė* „įrankis geležiai dildyti, brūžiklis“ (:dildyti), *gruūdė* „skalbinių grumdomoji rumbuota lenta, grumdynė“ (:gruūdyti), *sėgė* „metalinis kabliukas drabužiams susegti, kabė“ (:sėgti), *sėmė* „prietaisas semti, semtuvas“ (:sėmti), *sklendė* „sklāstis, stūma“ (:sklēsti), *smeigė* „smeigtukas, segtukas“ (:smeigti), *šluōstė* „skepeta šluostyti, mazgotė“ (:šluōstyti), *velkė*

¹⁰ Į šios grupės daiktavardžius panašūs yra tokie onomatopėjiniai dariniai, kaip *cibė* „oška“ (:icbā — oškų šaukiamasis ar varomasis žodelis), *čičkė* (čičkė) „kiaulė“ (:ičičk, čičk), *šlėpė* „šliurė“ (:šlėp<č>, šlėpsėti).

„tokios rogės šienui iš balos ar akmenims vilkti, akėčioms vežti, valkčiai“ (:vilkti, velka), vėrė „senovinis prietaisas durims varstyti, vyrus“ (:vėrti, vėrė);

b) su balsių kaita: šliaušė „prietaisas, pavažėlė, ant kurios kas šliaužia“ (:šliaušti).

2) Veiksmazodžių su priešdėliais vediniai:

at- (be balsių kaitos): atkaltė „kėdės atrama, atlošas“ (:at < si > kalti);

pa- (be balsių kaitos): pašluostė „skarulus pašluostyti, mazgotė“ (:pašluostyti).

Iš būdvardžių padarytieji galūnės -ė daiktavardžiai dažniausiai eina būdvardinės ypatybės turėtojų — paprastai, kokių nors negyvų daiktų — pavadinimais. Tokių darinių šaknis, paprastai, turi tvirtagalę ar trumpinę priegaidę. Pavyzdžiui:

blgė „trumpa uodega, kasa ar trumpas drabužis“ (:blgas), juodės „juodi dažai“ (:juodas), kreivė „kreivoji (linija)“ (:kreivas), lėkštė „lėkštas dubuo“ (:lėkštas), plikė „plika galva“ (:plikas), plėkštė „nepribrendusi, plokščia žirnių ankštis; plonas, plokščias daiktas, lenta“ (:plėkščias), raudonė „tokia odos liga (erythema)“ (:raudonas), saldė „daigintų rugių miltų gira ar košė; nerūgusi duona ar susalęs pyragas“ (:saldūs), skaidrė „peršviečiamas popierius kopijuoti“ (:skaidrūs), skešė „skersinis; senovinis dryžuotas sijonas“ (:skešas), striukė „trumpikė, bliuzė; vienarankis dalgis (striuku kotu)“ (:striukas), tiesė „tiesioji (linija)“ (:tiesūs), truėpė „trumpas drabužis, trumpikė, palaidinukė“ (:truėpas), žydė „šviesiai mėlynos spalvos dažai“ (:žydras), žilė „žila galva“ (:žilas).

Kai kurie panašūs dariniai gali būti laikomi vietos pavadinimais, pvz.:

gylė (su balsių kaita!) „giluma, gelmė“ (:gilus), grėnė „plika pieva“ (:grėnas), gruėnė „plika, netikusi pieva ar ganykla“ (:gruėnas „plikas“), nuošalė „užkampis, nuošali vieta“ (:nuošalus), plėnė (be metatonijos!) „lyguma, dykuma“ (:plėnas).

Visai nedaug tėra galūnės -ė būdvardžių abstraktų, pvz.:

kaltė (kaltė) „kaltybė“ (:kaltas), vertė „vertybė, vertingumas“ (:veřtas), žilė „žilumas“ (:žilas).

Iš daiktavardžių padarytieji galūnės -ė vediniai — jų yra beveik tiek pat, kiek ir būdvardinių — dažniausiai eina daiktavardinės ypatybės turėtojų pavadinimais. Jie, paprastai, remiasi tokiais pamatiniais daiktavardžiais, kurie pasako pavadinamajam dalykui būdingą dalį bei medžiagą (a), vietos atžvilgiu susijusį daiktą (b) ar daiktą, panašų į pavadinamąjį (c), pvz.:

a) duėblė „dumblo žemė“ (:duėblas), mólė „žemė prie molio, moliena“ (:mólis), piėnė „tokia piktžolė“ (:pienas,-ai), pūkė „balos žolė pūkuotomis sėklomis, švylys“ (:pūkas), raumėnė „nesusmulkinta gyvulio nugarinės deša“ (:raumuō), rūdė „pelkėta žemė su durpių priemaiša“ (:rūdà), šulė „statinaitė“ (:šulas);

b) akmėnė „kultupis“ (:akmuō), laėgė „lentynėlė viršuje lango“ (:laėgas), samėnė „laukinė bitė, kamanė“ (:sāmana), smiltė „toks smėlynų augalas (Arenaria)“ (:smiltis), vandėnė „pasakiška vandens būtybė, undinė“ (:vanduō)¹¹;

¹¹ Kitoks yra žodis viralė „viralų, valgymų sandėlis“ (:viralas), kurį jau galima laikyti vietos pavadinimu.

c) *miltė* „toks parazitinis grybas“ (:miltai), *šiliūgė* „raktažolinių šeimos žolė apskritais lapais“ (:šlingas), *tūbė* „plaukuota, stambi vaistinė žolė (Verbascum)“ (:tūbas).

Atskirą galūnę -ė vedinių grupę sudaro gyvulių (rečiau — paukščių) pavadinimai, padaryti iš daiktavardžių, žyminčių patinus ir kartu einančių bendraisiais rūšies vardais, pvz.:

āsilė „asilų patelė, asilienė“ (:āsilas), *briedė* (:briedis), *kalakūtė* (:kalakūtas), *šėrnė* (:šėrnas), *šėškė* (:šėškas), *zuikė* (:zuikis)¹².

Galūnę -ė dar turi pora daiktavardžių, atsiradusių iš skaitvardžių: *dvylikė* „dvylikta valanda“ (:dvylika), *vienuolikė* „vienuolikos sportininkų (ppr. futbolininkų) komanda“ (:vienuolika).

Galūnės -ius vediniai

Šią galūnę turi daugiau kaip 5% galūnių darybos daiktavardžių. Priešingai visoms kitoms dariosioms daiktavardžių galūnėms, ji yra davusi kur kas daugiau vedinių iš vardažodžių negu iš veiksmožodžių. Maždaug du trečdaliai šios galūnės daiktavardžių yra padaryti vien iš daiktavardžių, o likusioji dalis — iš veiksmožodžių ir būdvardžių. Visi vediniai yra tvirtagalės ar trumpinės priegaidės. Be to, kada jie daromi iš triskiemenių žodžių (tokių kiek daugiau būna iš daiktavardžių), visada kirčiuoja antrąjį skiemenį, todėl nuo pamatinių žodžių gali skirtis ne tik priegaide, bet ir kirčio vieta; plg. *motėrius* „svetimoteris, mergišius“ (:móteris).

Iš daiktavardžių padarytieji galūnės -ius vediniai beveik visi žymi asmenis. Pirmiausia čia minėtini profesiniai asmenų pavadinimai pagal jų verslo objektą (daiktą, kurį tie asmenys gamina, parduoda ir t. t.), pvz.:

baldžius „baldų dirbėjas“ (:baldai), *degūčius* „kas dega degutą, juo verčiasi, degutininkas“ (:degūtas), *duonius,-ė* „duonos kepėjas, duonkepys“ (:duona), *gelėžius* „geležies pardavėjas; kalvis“ (:geležis), *katliūs* „katilų dirbėjas, taisytojas ar pardavėjas“ (:kātilas), *klumpius,-ė* „klumpių dirbėjas, klumpininkas“ (:klūmpė), *knūgiūs,-ė* „knygų pardavėjas, taisytojas ar bibliotekininkas“ (:knygà), *krōsnius* „krosnininkas“ (:krōsnis), *laūgiūs* „kas langus dirba, įstato“ (:lāngas), *milčius* „kas miltais prekiauja“ (:miltai), *muiliūs,-ė* „muilininkas, muiladarys“ (:muilas), *pakūlius,-ė* „pakutų pirklys“ (:pākulos), *rėčius* „rėčių dirbėjas, rėtininkas“ (:rētis), *silkiūs* „silkių pardavinėtojas“ (:silkė), *skiččius* „skietų dirbėjas, skietadirbys“ (:skiētas), *stāliūs* „baldų dirbėjas“ (:stālas), *stīkliūs* „lango stiklų dėjęjas“ (:stīklas), *stōgiūs* „stogadengys“ (:stōgas), *šaukščius* „šaukštų dirbėjas, pardavėjas“ (:šaukštas)¹³.

¹² Kitas dalykas yra tokie dažni lietuvių kalboje dviejų giminių daiktavardžiai, kaip *driskius,-ė*, *jūodis,-ė*, *lėnkas,-ė*, *pirmininkas,-ė*, *plaukikas,-ė*, *surūgėlis,-ė*, *šunuodėgis,-ė* ir pan. Čia su galūne -ė sudaromos įprastinės moteriškosios giminės formos (šalia atilinkamų vyriškųjų), todėl tokius pavyzdžius, kada kalbama apie žodžių darybą su galūne -ė, reikia palikti nuošalyje.

¹³ Daug šios grupės žodžių šiandien jau yra nustoję savo aktualumo arba ir visai pamiršti, nes seniai nebėra jais vadintų amatininkų ar prekiautojų. Naujų profesijų žmonės vadinti tokio tipo dařniais ryškesnio polinkio (bent literatūrinėje kalboje) nėra, todėl jų skaičius ne gausėja, o mažėja. Tai vienas iš daugelio pavyzdžių, akivaizdžiai rodančių, kaip žmonių buities, jų socialinio bei ekonominio gyvenimo pakitimai nulemia žodžių darybos raidą.

Į atskirą grupę galima skirti išorinės daiktavardinės ypatybės turėtojų pavadinimus, paprastai, turinčius dviejų galūnių formas ir padarytus iš daiktavardžių, žyminčių pašalinį daiktą, kuriuo kas išsitepęs, aplipęs, aptekęs (a), į akis krintančią kūno dalį (b) arba apdarą (c), pvz.:

a) *milčius,-tė* „susimiltavęs žmogus“ (:miltai), *pelėnius,-ė* „išsipelėnavęs žmogus, apskretėlis“ (:pelenai), *pluunksnius,-ė* „kas plunksnomis apšivėlęs, aplipęs“ (:plunksna), *pūkius,-ė* „kas pūkuotas“ (:pūkas), *purvius,-ė* „kas purvinas, nusitepęs purvais“ (:purvas), *snarglius,-ė* „kas apsisnarglėjęs, smurglius, nevala“ (:snarglys), *utėlius,-ė* „kas utėlėmis aptekęs, turi utėlių“ (:utėlė);

b) *garbānius* „kas garbanotais plaukais, garbinius, garbangalvis“ (:garbana), *iltčius* „žmogus ilgomis iltimis“ (:iltis), *kaltūnius,-ė* „kaltūnuotas žmogus, susivėlėlis“ (:kaltūnas), *kūprius,-ė* „kupročius“ (:kupra), *plaukius,-ė* „kas ilgais plaukais“ (:plaukas), *rāgius* „velnias; didžturtis, buožė“ (:rāgas);

c) *draiskālius,-ė* „apdriskėlis, skarmalius“ (:draiskalas), *kluūpius,-ė* „kas klumpes avi“ (:klūmpė), *sermėgius,-ė* „kas vilki sermėga; prasciokas žmogus“ (:sermėgà), *skudūrius,-ė* „driskius, apiplyšėlis“ (:skuduras).

Labai vieningos reikšmės grupę sudaro asmenų pavadinimai pagal mėgstamą valgį (jie visi turi dviejų giminių formas), pvz.:

aguōnius,-ė „kas mėgsta aguonas valgyti“ (:aguonà), *bulvius,-ė* (:bulvė), *dėšrius* (:dėšrius), *dėšrius,-ė* (:dėšrà), *kruōpius,-ė* (:kruōpos), *lašniūs,-ė* (:lašiniai), *silkūs,-ė* (:silkė), *taūkius,-ė* (:taukai), *uōgius,-ė* (:uōga).

Likusieji negausūs galūnės -ius daiktavardiniai vediniai, nors dauguma iš jų mažai skiriasi nuo jau minėtųjų, yra kiek įvairesnės reikšmės, pvz.:

bėdžius „vargšas“ (:bėdà), *ylūs* „smaili geležis, paprastai, kalama į lazdos galą; landus žmogus“ (:yla), *išmiñčius* „labai išmintingas žmogus, filosofas“ (:išmintis), *mėšlius* „ganyklose ant seno galvijų mėšlo auganti samana“ (:mėšlas), *pypkius,-ė* „kas mėgsta pypkę rūkyti“ (:pypkė), *tuščius* „turtuolis“ (:tuštas).

Iš veiksmažodžių (paprastai, be priešdėlių) padarytieji galūnės -ius vediniai pagal reikšmę gali būti suskirstyti į keletą nedidelių grupių. Viena iš tokių grupių — tai asmenis žymį ir, paprastai, abiejų giminių galūnės turį veiksmažodinės ypatybės turėtojų (kartais — veikėjų) pavadinimai. Pavzdžiui:

a) be balsių kaitos: *dliūs,-ė* „gaišuolis, tinginys“ (:dlti), *pliaūnius,-ė* „pliauškynė, tauškalius“ (:pliaūnyti), *terliūs,-ė* „teplius, derglis“ (:terlióti), *zaūnius,-ė* „tuščiakalbis, pliauška“ (:zaūnyti), *žiedžius* „molio dirbinių žiedėjas, keramikas“ (:žiešti);

b) su balsių kaita: *snūdžius,-dė* „snaudalius“ (:snūdusti, snūsti).

Antra grupė — tai veiksmažodžių abstraktai, pvz.:

a) su balsių kaita: *lākiūs* „bičių lėkimas, spiečius; grūdų lėkimas vėtant“ (:lėkti), *stygūs* „stoka, trūkumas“ (:stgti), *vyrūs* „virimas“ (:viriti);

b) be balsių kaitos: *gỹriūs* „gyrimasis, pagyrimas“ (:gĩrti<s>), *xyliūs* „zyliojimas, gyliavimo laikas“ (:zylióti).

Likusių veiksmažodinių vedinių dalis turi veiksmo rezultato reikšmę, nors ir ne visada aiškiai suvokiama, pvz.:

a) su balsių kaita: *ỹxiūs* „status griūvantis skardis“ (:ĩkti), *lykiūs* „liekana, likutis“ (:lĩkti), *valkiūs* „akies apvilimas, aptraukimas“ (:vilkti);

b) be balsių kaitos: *dliūs* „išdilęs, prastas peilis, dalgis“ (:dłti), *skýrius* „kas atskirta (įstaigos ar įmonės dalis; knygos atskaida; grupė ir pan.)“ (:skirti, skýrė).

Iš būdvardžių padarytieji galūnės *-ius* daiktavardžiai nėra gausūs ir beveik visi eina būdvardinės ypatybės turėtojų — žmonių ar gyvulių — pavadinimais, pvz.:

balčius „baltas gyvulys (šuo, meitėlis, arklys)“ (:báltas), *juōdžius,-dė* „juodas, tamsios spalvos gyvulys ar žmogus“ (:juōdas), *kuřčius* „kurčias žmogus“ (:kuřcias), *kūšlius,-ė* „žabalas, žlibis“ (:kūšlas), *nuobōdžius* „nuobodus žmogus, nuoboda“ (:nuobodūs), *paikiūs,-ė* „paikša, kvaiša“ (:paikas), *skýsčius,-tė* „skystas, nerimtas žmogus, karštakošis“ (:skýstas), *stalgiūs,-ė* „kas staligus, smaguris smaližius“ (:stalgiūs).

Nedariųjų galūnių vediniai

Visos iki šiol aptartos daiktavardžių galūnės yra daugiau ar mažiau darios, produktyvios. Tačiau yra galūnių, kurios turi vos po keletą ar keliolika gyvų vedinių, dažnai gerokai skiriančiųsi tarpusavy darybos struktūra bei reikšme ir todėl nesudarančių nė vieno ryškesnio darybos tipo. Prie tokių galūnių priklauso *-is* (klm. *-ies*) ir *-uo* (klm. *-ens*).

Iš žinomesnių žodžių, kurie šiandien dar yra ar galėtų būti suvokiami kaip galūnės *-is* (klm. *-ies*) vediniai, minėtini tokie moteriškosios giminės daiktavardžiai:

a) susiję su veiksmazodžiais: *grandis,-iēs* „stora lenta, grandas“ ir *grindis* „grindų lenta“ (:grįsti), *kandis,-iēs* (*kándis,-ies*) „maža peteliškė, kurios vikšrai kuoja drabužius, ėda miltus ir kt. (Tines)“ (:kąsti), *trāndys,-džių* „kinių varpų išesto medžio liekanos, miltai; sutrūnėjęs medis, trūnėsiiai“ (:trāndyti, trāndėti), *trūnys,-ių* „sutrūniję daiktai, jų liekanos, puvenos“ (:trūnėti), *tulžis,-iēs* „kepenų gaminamas virškinamasis skystis; piktumas, pyktis“ (:tulžti);

b) susiję su būdvardžiais: *pliókštis,-ies* „nepribrendusi, plona žirnių ankštis“ (:pliókštias), *sótiš,-ies* „sotumas“ (:sótūs); daiktavardis *rimtis,-iēs* „rimtumas, ramybė“, priklausomai nuo jo pavartojimo, vienais atvejais gali būti suvokiamas kaip galūnės *-is* (*-ies*) abstraktas iš būdvardžio *rimtas,-à*, kitais — kaip priesagos *-tis* abstraktas iš veiksmazodžio *rimti*.

Dar retesni ir dar labiau apsitrynusios darybos yra galūnės *-uo* (klm. *-ens*) vediniai:

dubuō,-eņš „gili lėkštė, bliūdas; liemens apačios kaulai; dauba, loma, įduba“ (:dūbti, dubūs), *ruduō,-eņš* „metų laikas tarp vasaros ir žiemos“ (:rudas), *širsuō,-eņš* „didelė širšė, širšinas“ (:šršė), *žymuō,-eņš* „pasižymėjimo ženklas“ (:žymėti).

Likusios nepaminėtos daiktavardžių galūnės bei galūnių variantai (pvz., *-us*) dabartinėje lietuvių kalboje neturi nė vieno gyvo darinio ir visada atlieka vien tik žodžių kaitybės bei gramatinių reikšmių žymėjimo funkcijas.

Iš galūnių darybos daiktavardžių apžvalgos matyti, jog tokios rūšies vedinius labiausiai yra įprasta susikurti iš veiksmazodžių: daugiau kaip keturi penktadaliai visų galūnių darybos daiktavardžių yra veiksmazodiniai vediniai. Jie du

ar net tris kartus dažniau daromi iš veiksmažodžių, turinčių priešdėlius negu iš veiksmažodžių be priešdėlių. Tiksliai mažiau darių galūnių *-ė* ir ypač *-ius* vedinius, o taip pat visų kitų galūnių veiksmažodinės ypatybės turėtojų bei veikėjų pavadinimus labiau linkstama darytis iš veiksmažodžių be priešdėlių. Didelė dauguma daiktavardžių yra padaryta iš pirminių (visai neturinčių priesagų, plg. *augti, išleisti*) ar mišriųjų (priesagas turinčių tik dalyje formų, plg. *baidyti, baido, baidė; išdėvėti, dėvi, dėvėjo*) veiksmažodžių. Tačiau kai kurie galūnių dariniai šiandien santykiauja ir su antriniais (turinčiais priesagas) veiksmažodžiais, kartais iš tikrųjų būdami aiškūs pastarųjų vediniai, plg. *iškirmos* (: *iškirmyti, -ija, -ljo* ar *iškirmėti, -ėja, -ėjo*), *priekaba* (: *prikabinti, -ina, -ino*), *saugas* (: *saugoti, -oja, -ojo*), *zauša* (: *zaušinti, -ija, -ijo*), *žylūs* (: *žylinti, -ioja, -iojo*) ir t. t.

Veiksmažodiniams galūnių vediniams pasidaryti dažnokai yra panaudojama šaknies balsių kaita, kaip pagalbinė žodžių darybos priemonė: gal arti trečdaliu vedinių (tiek su priešdėliais, tiek ir be priešdėlių) savo šaknies balsiais skiriasi nuo pamatinių veiksmažodžių. Tik veiksmažodinės ypatybės turėtojų bei veikėjų pavadinimams šaknies balsių kaita yra kur kas mažiau būdinga. Balsių (ir dvi-balsių) kaita pasižymi dideliu įvairumu, pvz.: *e : a*, rečiau *ė, i, y, o* (*sėgti : sagà; kėpti : kėpis; rėsti, reštė : rištis; vėmti : vymà; tvėrti : tvorà*); *ė : ai, uo* (*brėžti : braižas, bruožas*); *a : o* (*màlti : mólė*); *o : ū* (*smógti : smūgis*); *y : ai* (*dýgti : daigà*); *i : y, a, ai* (*kįšti : kýšis; tvinti : tvānas; kįšti : kaišas*); *u : ū, uo* (*sũkti : sũkis; gulėti : guolis*); *au : ū, u* (*šaukti : šũkis; gráužti : grūžas*); *ei : ai, y* (*keįsti : kaità; nulėisti : nuólydis*); *ie : ai, y* (*pašiepti : pašaipà; ližėti : lýžis*); *uo : ū* (*čiuóžti : čiũžis*).

Galūnių *-a, -is (-ys)* ir *-ė* veiksmažodiniai vediniai, turį priešdėlius *añt-, ė-, iš-, nio-, pér-, prie-, są-* (*sán-, sám-*), *ųž-* (*užuo-, užu-*), beveik be išimčių pastoviai kirčiuoja priešdėlį. Galūnės *-as* vediniai, turį minėtus priešdėlius, nors irgi yra linkę į pastovų priešdėlio kirčiavimą, tačiau dažnokai, ypač su priešdėliais *ant-, ė-* (*in-, im-*), *už-* (*užu-*), eina ir trečiosios kirčiuotės daiktavardžiais: jų kirtis šokinėja iš galūnės į priešdėlį. Vedinių su priešdėliais *ap-, at-, pā-, prā-* kirtis visada ar beveik visada šokinėja iš galūnės į priešdėlį. Išimtį sudaro tiksliai galūnės *-is* (be *-ys*) vediniai, kurie, lygiai kaip ir visų galūnių vediniai su šių priešdėlių variantais *apý-, ató-, pó-, pró-*, pastoviai kirčiuoja priešdėlį. Veiksmažodinių galūnių vedinių su priešdėliais, kirčiuojančių šaknį, pasitaiko tik vienas kitas pavyzdys, plg. *palýdas, pašliũža, praskižpas, pražvālgai* ir *pan*.

Visų galūnių, o ypač *-is (-ys), -ius, -a*, veiksmažodiniai vediniai be priešdėlių yra linkę į tvirtagalę priegaidę. Tą polinkį aiškiai rodo tokie gana nuosekliai pasitaiką metatonijos atvejai, kaip *bėgti : bėgis; plyšti : plyšys, plyšį; stiegti : stiėgus; sprógti : sprogà, sprógà; čiũlpti : čiũlpas; kũlti, kũlė : kũlė* ir t. t. Vediniai, padaryti iš tvirtapradės šaknies veiksmažodžių be metatonijos, yra žymiai retesni, plg. *rāugti : rāugas; jūngti : jūngas; lūžti : lūžė; sopėti, sópa : sópa* ir t. t. Priešingos rūšies metatonija, t. y. tvirtagalės priegaidės keitimas tvirtaprade, kiek ryškesnė tiksliai veiksmažodinės ypatybės turėtojų su galūnėmis *-a, -is* daryboje, plg. *kvėš-ti : kvėša, pliaũkšti : pliauška, šiurpti : šiurpis* ir t. t.

Galūnių vediniai iš būdvardžių sudaro arti dviejų trečdalių visų var-dažodinių darinių. Jų po truputį yra davusios visos dariosios galūnės, tačiau bent kiek gausesni yra tiksliai galūnės *-is* vediniai (pusė visų būdvardinių vedinių). Balsių kaita būdvardinių vedinių daryboje nėra dažnàs dalykas. Be jau anksčiau

apartų tokių galūnės *-is* darinių, kaip *dỹdis*, *plõtis*, *gẽris*, su kitomis galūnėmis čia dar galima nurodyti daiktavardžius *gylẽ* (:gilũs) ir *sẽklius* (:seklũs). Tarp tokių daiktavardžių nėra nė vieno naujadaro, vadinasi, dabartinėje galūnių vedinių iš būdvardžių daryboje balsių kaita, kaip pagalbine darybos priemone, nėra naudojama.

Gyva būdvardinių vedinių darybos priemone, atvirkščiai, reikia laikyti metatoniją, būdvardžių tvirtapradės priegaidės keitimą tvirtagale. Tiesa, ne visose darinių grupėse tas keitimas yra aiškiai pastebimas arba dėl menko darinių skaičiaus (pvz., su galūne *-as*), arba dėl to, kad visi ar beveik visi vediniai yra padaryti iš tvirtagalės arba trumpinės šaknies būdvardžių (pvz., su galūnėmis *-a*, *-ys*). Labiausiai metatonija yra būdinga galūnės *-is* abstraktams (*kárštas* : *kařštis* tipo) ir galūnių *-ius* (plg. *nũogas* : *nuõgius*), *-ẽ* (plg. *juõdas* : *juõdẽs*) vediniams.

Vedinių iš daiktavardžių, kaip buvo matyti, yra ir toliau gali būti pasidaryta ne su visomis dariosiomis galūnėmis, o tik su *-ius* (daugiau kaip pusė visų daiktavardinių vedinių), *-ẽ* ir *-is* (*-ys*)¹⁴. Kai vediniai yra daromi iš tvirtapradės šaknies daiktavardžių, čia taip pat yra linkstama naudotis metatonija, kaip šalutine darybos priemone. Ypač nuosekliai metatonija taikoma galūnės *-ius* vediniams (plg. *puõdas* : *puõdžius* ir t. t.), tačiau ji yra galima ir kitų galūnių dariniuose (plg. *lãngas* : *lañgẽ*; *rytaĩ*, *rýtus* : *rytỹs*, *rýtĩ* ir t. t.). Kitokios rūšies metatonijos — tvirtagalės priegaidės keitimo tvirtaprade — yra tik vienas pavyzdys: *vĩlkas* *vĩlkẽ* (šiaipjau gyvulių patelių pavadinimai išlaiko patinų pavadinimų šaknies priegaidę, plg. *ẽlnias* *ẽlnẽ*, *šẽškas* *šẽškẽ*).

ФЛЕКТИВНОЕ СЛОВООБРАЗОВАНИЕ ИМЕН СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ В СОВРЕМЕННОМ ЛИТОВСКОМ ЯЗЫКЕ

В. УРБУТИС

Резюме

Флективное словообразование, под которым здесь подразумевается образование новых слов при помощи окончаний (ср. *apžĩurà* „осмотр“ *apžĩurėti* „осмотреть“, *krõsnius* „печник“ : *krõsnis* „печь, печка“), является одним из основных способов образования имен существительных в современном литовском языке. Среди морфологических способов образования имен существительных данный способ по своей продуктивности стоит на втором месте, уступая только суффиксальному словообразованию. К наиболее продуктивным окончаниям относятся *-a* (посредством которого образовано приблизительно $\frac{2}{5}$ общего числа имен существительных флективного обра-

¹⁴ Be to, yra žinoma keletas siaurai vartojamų dialektizmų, kurie iš daiktavardžių yra padaryti su galūne *-a*, pvz.: *ãlksna* (*alksnà*) „alksnynas“ (: *alksnis*), *kãrkla* „karklynė“ (: *kařklas*); plg. ir jau minėtą šios galūnės varianto *-ia* tarminį vedinį *varčĩà* „vartų stulpas“ (: *vařtai*).

зования), *-is* (почти $\frac{1}{4}$ общего числа) и *-as* (почти $\frac{1}{6}$ общего числа). Большинство образований (свыше $\frac{4}{6}$) — это деривативы, обозначающие чаще всего результат действия или само действие. При флективном словообразовании имен существительных нередко используются, как вспомогательные словообразовательные средства, чередование гласных, метатония и изменение места ударения.
